

«Норуот
күүһэ —
көмүөл
күүһэ!»

ЭНСИЭЛИ

12+

2016 сыл
Сэттинньи
18 күнэ
Бээтинсэ
134-135 (10530)

1935 сыл алтынньы 5
күнүгэр төрүттэммитэ

Нам улууһун хаһыата

1996, 2005, 2009 сылларга
«Сыл бастыг хаһыата»

Улуус нэһиликтэригэр

2017 сылга Модут нэһилиэгэ төрүттэммитэ 100 сылын туолар. Үлэ-хамнас үбүлүүдэх түгэн тула барар. Ол курдук сэттинньи 10-11 күннэригэр тыа хаһаайыстыбатын күнүн бэлиэтиир бэртээхэй тэрээнин буолан ааста. Сэттинньи 10 күнүгэр сылгыһыттар түмүүлэрин тобус киһилээх делегацията I Хомуустаах, Үөдэй нэһиликтэринэн сылгы баазаларын көрөн, уопут атастаһан кэллилэр.

Бу күн тэрилтэлэр эр дьоннорун икки ардыларыгар «Брас муус» диэн муус ылытыгар курэх ытылынна. 3 киһиттэн турар 4 хамаанда кытынна: олохтоох дьаһалта, МПЧ-6, НКТЭ, эдэр ыччат. Тынгааһыннаах кирисии түмүгүнэн НКТЭ 1-кы

диэн убаһа астааһын коммерческэй күрүбэр 3 киһилээх тэрилтэлэр хамаандалара күөн көрүстүлэр. Ол курдук, олохтоох дьаһалта (Н.Г. Сокольников, М.Т. Шапошников, В.В. Винокуров), сылгыһыттар (П.Н. Кривошапкин, Н.П. Попов, Т.П. Попов) уонна эдэр ыччат (Н.В. Охлопков, Ф.Д. Макаров, А.Т. Шамаев) хамаандалара тынгааһыннаах кирисиини көрдөрдүлэр. Түмүккэ 17 мүн. 49 сөк. көрдөрөн, олохтоох дьаһалта хамаандата бастаан, харчынан, 17 мүн. 59 сөк.

аатынан сынныланг киингэ тыа хаһаайыстыбатыгар өр сылларга таһаарылаахтык үлэлээбит бэтэрээннэри, производство бастыгнардын чыстээһин буолла. Ол курдук, улуус баһылыгынын махтал суругунан Н. В. Винокурова, А.С. Черепанова, Л.Г. Сергучева, С.Н. Кычкина, «За вклад в развитие АПК» бэлиэнэн А.П. Ушницкая, Г.Н. Сокольников, тыа хаһаайыстыбатын управлениетын Бочуотунай грамотатынан Р.И. Новиков, махтал суругунан П.Е. Терехов, П.Н.

бэлэмнээһингэ сыл аайы ылсан үлэлиир. Быйыл 100 габа туорахтаах культураны ыһан, 45 тн эбиэһи, 5 тн дьэһимиэни хомуйда.

Сүөһү ахсаанын аччаптар туһугар

Тыа хаһаайыстыбатын министристибэтин сүөһү ахсаанын аччаптар туһунан дьаһалынан 1 мөл. солк. суумалаах көмө анаммыт. 11 эдэр уонна элбэх оҕолоох дьэ кэргэнгэ 13 төбө ынах сүөһү атыылаһыллан түнэтиллибит.

Анастасия КОРЯКИНА

ҮЛЭ БАСТЫГНАРЫН ЧИЭСТЭЭҔИ

м. ылан, хас биридилэрэ 15 л бензининэн (сп. - олохтоох дьаһалта), 2 м. МПЧ ылан, биридди куул хортусканан (сп. - олохтоох дьаһалта), 3-с м. эдэр ыччат хамаандата ылан, биридди куул дьэһимиэтинэн (сп. - Р.И. Новиков) наһарадаланньылар.

Мань таһынан анал ааттар ингэрилиннилэр. Ол курдук, бастакынан чардаат хаарын күрдүн бүтэрэн, олохтоох дьаһалта сүрүннүүр специалиһа Дьулустан Макаров «Эр Хохуун», бастакы мууһу таһааран, МПЧ байбастара Александр Дьяконов «Эр Бэрдэ», бастакы мууһу туруоран, Спиридон Куличкин «Мадьыны» ааттарын ылыллар. «Эдэр кыттааччы» ааты А. Шамаев, «Аҕа саастаах кыттааччы» ааты Н.П. Попов ыланнар, баһылык солбуяаччыга М.А. Суздалова туруорбут харчынан наһарада тын туттулар.

Иккис күн «Идэһэ - 2016»

көрдөрөн, сылгыһыттар хамаандалара 2-с м. тахсан, сыаналаах бириис (сп. - Т.И. Дьяконов), 27 мүн. 47 сөк. көрдөрүүлээх ыччат хамаандата 3 м. тахсан, биридди куул хортусканан наһарадаланньылар. Бу күн быыстапка-дьаарбанка, аты-кутуу, «Тыа сириин оҕото» хаартысканан быыстапка көрдөрүлүннэ. Мань таһынан «Халын хаһа», «Бүтэй бүөр», «Саамай улахан собо», «Саамай улахан тон үүт» күрэхтэр бардылар.

Кэрэ аңардар күөрчэх ыттыгытыгар, үүт сүүрдэр, эт эрийэр тэриллэр таңгыларыгар, собо ыраастааһыныгар илин-кэлин түһүстүлэр. Күөрчэх ыттыгытыгар М.Т. Макарова, үүт сүүрдэр тэрил таңгытыгар Е.В. Мальцева, эт эрийэр тэрил таңгытыгар Н.П. Винокурова, собо ыраастааһыныгар А.В. Олсова тэгнээхтэрин булбатылар. Киһэ өттүгэр И.С. Охлопков

Кривошапкин, Л.Г. Сергучева, И.Н. Попова, М.Т. Шапошникова, «Модут нэһилиэгэ» МТ баһылыгынын Бочуотунай грамотатынан А.П. Кривошапкина, Т.П. Ядрихинская, махтал суругунан А.А. Попов, В.П. Ушницкая, А.С. Черепанова, А.Г. Охлопкова, Л.И. Дьяконова, Х.К. Протодьяконова наһарадаланньылар. Күрэхтэр кыайылыахтара ааттаннылар, истин иһирэх эбэрдэлэр, ырыатойук, үнкүү-битии өргө диэри барда.

Кыстыкка кириии

Быйыл Модут нэһилиэгэр 4 ТХПК, 12 бааһынай, 152 кэтэх хаһаайыстыбалар кыстыкка киридилэр. 810 ынах сүөһү, 900-н тахса сылгы баар. 519.3 тн үүт ыанна.

Оттоохун түмүктэрэ

Оттоохунга үөскээбит уустук быһыыны-майгыны туоратар инниттэн мобильнай биригээдэлэр тэриллэннэр, былаан 101% туолла. 2901 тн былааннамытыттан 2953 тн оттонно. Ол курдук, 4 мобильнай биригээдэ алаастарынан, арыларынан оттоото. С.М. Говоров биригээдэтэ бириддилен кыаммат дьонго көмөлөстө. П.Е. Терехов бааһынай хаһаайыстыбата нэһиликтэн 100 км тэйиччи сытар Харбаайыга 200 тн, К.С. Дьяконов Баакычча арытыгар 244,8 тн, А.К. Протодьяконов алаастарынан, арыларынан 135 тн эбии оттооннор, былаан туолуутугар төһүү күүс буоллулар. Отторо тийибэт бириддилен хаһаайыстыбаларга көмө оҕоһуллар. Ону

таһынан нэһиликтэргэ, улуус таһыгар атылыгыр былааннаахтар. Правительство, улуус салалтата мобильнай биригээдэлэргэ оттугунан көмөлөһөн улахан өйбүлү оҕорбут.

Эбии аһылык бэлэмнээһинэ Р.И. Новиков бааһынай хаһаайыстыбата эбии аһылыгы

Болдойун! Болдойун! Болдойун! «Дьибэ-дьэбэ түгэн» фотокуонкурус!

«Энсиэли» хаһыат редакцията бу нүөмэртэн, ол эбэтэр сэттинньи 8 күнүттэн сағалаан 2017 с. тохсунньу 5 күнүгэр диэри, маньк ааттаах фотокуонкурус ытар. Куонкуруска ким бағарар сааһыттан, идэтигтэн, ханна олороруттан тутулуга суох кыттыан сеп. Сүрүн ирдэбилэ — күннээҕи олоххо, эһиги көрүүгүтүгэр дыкты, дьибэ-дьэбэ түгэннэри фотоаппаратынан, телефонунан түһэри уонна e-mail: Namtsy41141@mail.ru, биитэр ватсабынан 89991743680, 89141062123 тел. ытаҕыт.

Куонкурус түмүгүн 2017 с. тохсунньуга Россия Бэчээтин күнүгэр дьүлүлүүр сүбэ быһаарыаҕа, бэчээккэ тахсыаҕа. Ус бастыгна: фотоаппарат, цифровой фоторамка, флеш-карта бириестэр туттарыллыахтара.

Дьибэ-дьэбэ түгэни мүччү тутуман!

БОЛДОЙУН! ЭЛЕКТРОННАЙ СУРУТУУ

«Энсиэли» хаһыакка 2017 сыл бастакы аңарыгар электроннай сурутуу ытыллар. Редакцияҕа кэлэн дуоҕабар түһэриллэр, сурутууну төлөнөр, электроннай почта аадырыһа тиксэриллэр. Хаһыат PDF форматынан ааҕааччыга тиэрдиллэр.

6 ыйга — 210 солк.,
3 ыйга — 105 солк.,
1 ыйга — 35 солк.
Хаһыат индексэ — Р0005, нэдиэлэҕэ иккитэ (оптуорунньук, бээтинсэ) тахсар.

Мин оскуолам сабыс — саҕа,
Мин оскуолам сып-сырдык,
Мин оскуолам сып-сылаас,
Мин оскуолам ып-ыраас.

Олус үчүгэй учууталлардаах,
Олус өйдөөх оҕолордоох.
Оскуолабын таптыбын,
Төрөөбүт күнүнэн
эбэрдэлибин!

Үчүгэйдик үөрэниэм,
Туйгун үөрэнээччи буолуом!
Макарова Софи,
2 кылаас

Саха-французскай лиссиэй тэриллибитэ 20 сылыгар

ҮБҮЛҮӨЙДЭЭХ ЛИССИЭЙБЭР!

Алтан чуораан тыаһынан
Өрөгөйдөөх күнүг аатыгар
Эйигин эбэрдэли муһуннубут,
Сибэкки дьөрбөтүн туттубут.

Сүүрбэ сыл устата оҕолорго
Билини, сырдыгы ингэрдиг,
Хамаҕатта ыччатын
Сайдыы суолугар ынгырдыг.

Махтанабыт учууталларытыгар
Биһиэхэ истиг сыһыаннарыгар,
Махтанабыт лицейбитигэр
Биһиэхэ кынат үүннэрибитигэр.
Жирков Сережа, 4 кылаас

Үбүлүүдээх лиссиэйбэр.
Үгүс билини биэрэр
Мин үөрэнэр лиссиэйим.
Үтүбү, сырдыкка сирдиир
Мин тапталаах оскуолам.
Сырдык, ыраас иргэ
Күннэтэ үөрэнэбит.
Төрөөбүт дьэбэит тэнгэ
Оскуолабыт диибит.
Эн биэрбит билингэр,
Эйбэс таптагар
Олохпут тухары
Махтана туруохпут.
Үбүлүүдээх күнүгэр
Үөрүүнэн сыдыаайар
Эбэрдэ бастыгын
Эйнэхэ аныбытыт.

Сивцева Элина, 9 кылаас

ОЛОХТОН ХААЛЫМА!

«Энсиэли» хаһыакка сибээс отделениеларынан, общественной сурутааччыларынан 2017 сыл бастакы аңарыгар сурутуу ытыллар.

6 ыйга — 600 солк.,
3 ыйга — 300 солк.,
1 ыйга — 100 солк.
Хаһыат индексэ — Р0005,
нэдиэлэҕэ иккитэ тахсар.

СУРУТУУ - 2017

Тыа сирэ уонна ырынак

Аспыт нэдиэлэ «Нам улууһа» МТ баһылыгын тыа хаһаайыстыбатыгар уонна предпринимательствоҕа солбуйааччы Ефим Гоголев, Нам улууһун тыатын хаһаайыстыбатын управлениетын салайааччытын солбуйааччы Владимир Макаров уонна нэһилиэк дьаһалталарын кытта үлэлэхэр отдел начальнига Сергей Сергучев көбүлээһининэн, Модут нэһилиэгэр сылгы иитиитинэн дьарыктанар дьону I Хомуस्ताах нэһилиэгин бааһынай хаһаайыстыбаларын кытта уопут атастаһытын тэрийдилэр.

«I Хомуस्ताах нэһилиэгэ» МТ баһылыга Василий Жирков, тыа хаһаайыстыбатын специалиһа, «Дайар» ТХПК салайааччыта Степан Кривошапкин тыа хаһаайыстыбатын салаатын үлэтин билиһиннэрдилэр. Нэһилиэккэ 20-чэ бааһынай хаһаайыстыба тэриллэн үлэлиир эбит, онтон үс улахан тэриллии «Дайар» ТХПК, «Совхоз Намский» ХЭТ уонна кредитнэй кооператив баарын бэлиэтээтилэр. Бу кэпсэтиигэ Модут нэһилиэгин баһылыга Петр Сокольников Верхоянскытан хаан уларытарга кыттыһан сылгыта аҕаһаахха дьон этии киллэрбитин сэргии иһитилэр уонна салгы үлэлэхэргэ дьон санааҕа кэлдилэр.

Онтон Модуттан кэлбит делегацияны сылгы баазатын тэринэн олоорор хаһаайыстыбаларга сырытыннардылар. Ол курдук, Үөдэй нэһилиэгин олохтоохторо Григорий уонна Татьяна дьэ кэргэнинэн бааһынай хаһаайыстыба тэринэн, дьэ-уот туттан олоороллоругар сырыттылар. Кинилэр үлэлэрин, хаһаайыстыбаларын туһунан кэпсэтиилэр, дьэ-уоттар уоттары хайдах оҥостон олоороллорун көрдөрдүлэр. Быйыл гараж туттубуттар, ол үрдүгэр дьэ-уоттар кэргэтээри эбии тутуу ыһпыттар, ону таһынан толору хааччыллылаах онороору сылдьаллар эбит.

Салгы Николай Новгородов ба-

азатыгар тийэн, сана тутулла турар хотонун уонна сүөһүнү өлөрөр сыабын, сылгы дэлин көрдүлэр. Николай эһилигиттэн сылгытан таһынан субай сүөһү иитиитинэн дьарыктанар баҕа санаалааһын эттэ. Быйылгыттан тутуутун саҕалаабыт эбит.

Кэлбит дьонго сылгыны иитэр киһи хайаан да, бастакынан, дэлин, күрүөгүн-хаһаатын туруктаахтык

Петр аҕата Николай баар эбит, киһи үлэлииргэ үчүгэй усулуобуйа баар буоллаһына, үлэ тахсылаах буолар дьэ, икки этээстээх олоорор дьэ туттубуттарын, сылгыларын дэлин көрдөрдө. Хомуस्ताахтар сирдэрин олус кырааҕас дииллэр. Ону да туоһулаан, баазалар чугас-чугас тураллар эбит. Төннөн иһэн, Партизан нэһилиэгэр агрокластерга сы-

КИҢИ ХАРАБЫНАН КӨРӨН САЙДАР

оҥостуохтааһын бэлиэтээтэ. Мантан салгы Василий Николаев баазатыгар туттубут дьэтин мустата лаахтааһын, сылааһын, туспа котельнай оҥостон, ититэр систиэмэ тардыбытын сөҕө-махтайа көрдүлэр. Бу кэниэ Петр Сивцевкэ тийэн, үлэтин, баазатын хайдах тэринэн олоорон билистилэр. Баазаҕа

рыттылар. Бу сырыы түмүгүнэн Модут нэһилиэгин делегациятын дьон «харахпыт аһылына», олохтоохтук тэринэн, дьонтон хаалсыбакка, бааза туттар эбиһит дьон санааҕа кэлдилэр. С. АРГУНОВ, «Нам улууһа» МТ пресс-киһиэ

Улуус нэһиликтэригэр

Өрүс илин энэригэр олоорор II Хомуस्ताах нэһилиэгэ саас, күһүн хаайтарылаах сиринэн биллэр. Бу кэмгэ нэһилиэк чааһынай маһаһынара ыраах айан дьэ толлубакка, Аллараа Бэстээхтэн аһы-үөлү хоточчу таһаллар. М.П. Ширяев, И.С. Петухов, А.И. Попов, П.В. Беляев дьону тийэн маһаһынарга сырытыннараллар. Олохтоохтор уолаттарыгар махталлара улахан.

КЫСТЫКПЫТ ЭТЭНГЭ САҒАЛАНА

Орто оскуолаҕа темаларынан кылаас чаастара, тиму-ровскай көмөлөр, тыа хаһаайыстыбатын дьаарбанката төрөппүттэри, аҕа саастаах дьону хото мустулар. Төрөппүттэр мунһаахха сылдыһыла, бары тэрээһиннэргэ кыттылара күүһүрэр. Оскуола үрдүнэн үөрэх хаачыстыбата тупсар.

Баллыы сытар Уус Алдан улууһунтан гастроллуур биригээдэлэр ырыа-тойук аргыстаах, көөчөөн көрө кэһиллээх сэргэхситэн бараллара үгэскэ кубулуйда. Ол курдук, Мүрү ырыа куттаах бөлөһүн «Махталым эийэхэ, күн-күбэй ийэҕэ!» дьэ кэһиллэр программаны, Баатаҕай нэһилиэгин «Танцы-манцы» көрүдүөстээх үн-күү бөлөһүн ыһлам ырыаһыттарын, Тумултан «Бэтэкээс бэтиэхэлэр» мини-театр артыыстарын ырыалара дьон кутун тутта. Бу үс ыалдьыттабыт бөлөхтөр улуустааһы, республикатааһы куонкурустар лауреаттара, дипломанара буолаллара чаһылхайдык көһүннө.

Сынһалан киһи үлэһиттэрэ бэрт сэргэх тэрээһиннэри ыһталлар. Урукку Улуу Өктөөп бырааһынньыга аһыгылы сиэринэн Сомоҕолоһуу күнүнэн бэлиэтэннэ. Бу тэрээһин чэрчитинэн араас дойдолор үн-күүлэрэ, көрдөөх сыанкалара бэрт сонуннук туруорулуннар. Ырыа куттаах күтүөттэр, кийииттэр ырыалара мустубут дьону сэргэхситтэ. Салгы үн-күү-битии дьоро киһэтигэр дьон дуоһуя сынһанна.

Нам селотугар ыһтылыбыт «Ырыа – дууһам ымыыта» дьэ дьэ кэргэн күрүөһөр Н.Н. уонна А.К. Дмитриевтэр дьэ кэргэннэрэ 3-с ст. лауреаттарынан буоланнар, нэһиликтэрин дьонун үөртүлэр-көтүтүлэр.

Тыа сирин сиэринэн күһүнүгү түбүктээх үлэ үмүрүйэн, от-мас тиэллэн, хотон сыбанан, сүөһү-ас хотону булан, муус ыһыллан, идэһэ өлөрүллэн, балыктааһын саҕаланан кыстыкка этэнгэ үктэннибит.

Бэрт сотору өрүс суола аһыллан, кэлии-барыы сүпсүлгэнэ саҕаланыа турдаҕа.

Л.Е. ПЕСТРЯКОВА

Арба, мань истибитиг дуо?

Чиновниктар Саҕа дьылы көрсө норуот саамай сөбүлүүр табаардарыгар акцизтары 20-30% улаатыннарар былааннаахтар. Тохсуньуттан саҕалаан арыгыны уонна табаҕы сөбүлээччилэр хармааннара чарааһыны чинчилэннэ. Мань сэргэ, түргэн айаннаах автомобиллар эмиэ итинник дьылдаланыахтара.

САЛАЛТАБЫТ САҢА ДЬЫЛЛААҒЫ «БЭЛЭҔЭ»

Бу мизэрэлэр нөҕүө кэлэр сыл бюджетин 430 млрд. солк. хаҕатар санаалаахтар. Оттон бөрүстүөй норуот хармааныгар бу мизэрэлэр улахан охсуулаахтара сэрэйиллэр.

Дойду бюджетин дефицитин аччатар инниттэн чиновниктар урукку бэрэбиэркэлэммит ньыманы тутуһан сокуон бырайыага Госдумаҕа бастакы ааһыны ааста. Онно этиллэринэн, никотиннаах оноһуктарга, ол эбэтэр табахха, акциз 10%, оттон этиловай испиэрэ суох арыгыга (вино) — икки бүк үрдүөхтэрэ. Мань таһынан, 4-5 кылаастаах бензингэ акцизтар туһаннааһынан 6,5% уонна 36,4% улаахтаахтара. Итини тэнгэ дизельнэй уматыкка акциз 30%-тан таһа ырыаҕа.

Мань индексация инникитин даһаны салһанааҕа. Ол курдук, 3 сылынан табахха акцизтар 30%, оттон АИ-95 мааркалаах бензингэ 50% кэригэ улааһыа.

Чиновниктар ааһалларынан-суоттууларынан, мань акцизтары улаатыннарары түмүтүр бюджетке 2017 с. 430 млрд. солк., 2018 с. 345 млрд. солк., оттон 2019 с. 487 млрд. солк., уопсайа 1,26 трлн. солк. эбии кирирээтэ. Бир өттүнэн хаһынаҕа харчы кирирээтэ туох да куһаҕана суох, тоһо дьэ-уот аҕардас 2017 с. бюджет дефицитэ 2,74 трлн. солк. тэнгэһиэҕэ. Салгы мань мизэрэлэр 2018-2019 сс. 3,1 трлн. солк. бюджет дефицитин кыччаттааҕа.

Ол эрээри мань акцизтары үрдэти түмүктэрэ дьэ кэргэн бюджетыгар быһааччы охсуоҕа. Россиянар табахтан уонна арыгыттан, ону аһан бензин ороскуоттан улахан аккаастанар былааннара суох, холбура, Россияҕа 40 мөл. таһа табахсыт баара биллэр, оттон транспорунан хас биридди киһи туһанар. Онон государство мань категория

дьон хармааннарыгар кириэр былааннаах. Табах чааһыгар, этиллибитин курдук, сыана 10% ырыаҕа, оттон сорох көрүгүнэргэ 30%-га тийэ үрдүөҕө. Уматык чааһыгар заправкаҕа бензин 1 л аччыгыга 10% ырыаҕа, бу долгунугар топливной компаниялар ороскуоттарын сабынаары өссө 5-10% эбиэхтэрин сөп, оччотугар АИ-95 бензин билингини 38,2 солк. 44-46 солк. тийэ үрдүөҕө, инньэ гынан 40 л стандартнай бааһы толору куттуу билингитин курдук 1500 солк. буолбакка, 1700-1800 солк. тэнгэһиэҕэ.

Арыгы, чуолаан вино өттүгэр, биер бытыылка сыаната 10-20% ырыаҕа. Бу ордук арыгыны онорооччуларга улахан охсуу оноһулуоҕа. Этэргэ дылы, Горбачев киллэрбит «сухой сокуонунааһар» бу салаа өрүттүбэт охсууну ыһыан сөп.

Норуот саамай туһанар көрүгүнэригэр сыананы ыраппат иннигэр россиянар табахтыыр, арыгылыыр дьаллыктарын уонна төттөрү-таары айаннаыр үгэстэрин аччаптата сэрэйиллэр. Ол онугар атын табаардарга кэмчиликтэрэ, таһаһы уонна бородуктаны атылаһаллара биллэрдик аччыаҕа. Оччотугар государство бюджетин биер салааҕа тупсарбытын иннигэр, нөҕүө өттүнэн дохуот кириитин сарбынара сэрэйиллэр.

Туоһулуур — сыһыпара!

ДОЙДУБУТ ИҢИГЭР СААҢЫПАНЫЫ ХАҢАН САҒАПАНЫАҒАЙ?

Россия билигин Аан дойдуга бэйэтин тутулууга суох политикатын ыһтарыгар кыахтаах аармыйалана, Олимпийскай ооньуулар курдук улахан тэрээһиннэри ыһа үөрэннэ. Бу истэргэ үчүгэй, маньк долгунуга норуот патриотическай санаата лаппа күүһүрбүтэ тааһыллар. Бу өттүнэн дойду президент В. Путин тас политикаҕа коллегаларыттан лаппа чорбойон таһыста. * * *

Ол эрэн дойдубут ис өттүгэр баар кыһалдаларбыт олус бытанькы быһаарыллаллар, мизэстэтигэр чиновниктар үүнэ-тэһинэ суох барыларынан чачыллара күннэтэ бэчээккэ, телевидениеҕэ сийилии кэпсэнэр. Биер өттүнэн коррупцияны кытары охсуһуу күүһүрэрэ, кэһиэр үчүгэй курдук, нөҕүө өттүнэн үрдүк соллоох чиновниктар сокуонтан чаһыбаттара, оннооһор хаһыыттан куттамматтара киһини сөхтөрөр.

Саамай кылаабынайа — уоруллубут бааһы-дуолу конфискациялыыр ыстатыйалара Холуобунай кодексаҕа билигин да киллэриллэбэккэ сыталлар, онон сылыктаахтаах, Госдумаҕа үгүс депутаттар маньк кытаанах мизэрэ кэлин бэйэлэригэр эргиллэн сөп дьэ сэрэхэдийлэр быһыылаах. Ол аата киһилэр эмиэ олус байбыт дьон буолаллара сэрэйиллэр.

Ити кэмгэ Россияҕа норуот олоһун-дьаһаһын балаһыаньыта хайдаһый?

- Россияҕа сылын аайы арыгылааһынтан уонна ол содулттан 1 мөл. киһи өлөр.
- Саҕа төрөөбүт оһолор 50%-нара ыарыһах буолаллар.
- Кырдыбаастар, ветераннар билигин даһаны тийиммэт-түгэммэт олохтоохтор, ордук тыа сиригэр эргэ өтөхтөрүгэр үйэлэ-

рин монуулар.
- Ыччат күннээһи олохтон тэйэн, наркотик уонна арыгы сабыдылыгар охтор, хаһыы «аһылыгар» кубулуйар.
- Социальнай ситим, интернет уонна телевидение нөҕүө киһи ис туругун айгыратар, алдыатар ис хоһоонноох биэриилэр элбии тураллар.
- Россияҕа 4 мөл. БОМЖалар, 3 мөл. умнаһыттар, 3 мөл. уулусса уонна вокзал тулатыгар простиуткалар, 1,5 мөл. россияй дьахталлар Европа уонна Азия борделларыгар «үлэлиллэр».
- 6 мөл. россияйскый граждандар психическэй ыарыһынан эрэйдэнэллэр, 5 мөл. наркоман, 6 мөл. ордук СПИДка хаптар-быттар.

- Хас күн аайы Россияҕа 10 тыһ. аборт оһоһулар.
- 7 мөл. дьэ кэргэн оһоло-ро суох.
- Сыллата 80 тыһ. өлөрүү таһар.
- Суол быһылааныгар 30 тыһ. киһи олохтон туоруур.
- Сыл аайы 100-тэн таһа россиянар наркотик передозировкаһыттан өлөллөр.
- Сыл аайы Россияҕа 3 мөл. киһи ыар буруйу оһорор.
- Дойдуга 1 мөл. таһа хаһыылаахтар бааллар (бу сталинскай репрессиялар кэмнэринээһэр элбэх сыһыпаралар).

- Быраабы харыстыыр ситимгэ репрессивность көрдөрүүгүнэн Россия Аан дойдуга бастакы мизэстэни ылар: 100 тыһ. нэһилиэннээһэ 800-810 хаһыылаах тиксэр.
- Сыллата хас биридди россиянгэ арыгыны иһии 14-18 л тэнгэһэр (8 л иһии таһымтан нация физическэй деградацията саҕаланар).
- Россияҕа 18-гар диэри саастаах 31 мөл. оһо баарыттан 30%-

на тийибэтэ эрэ доруобайдар, 3,5 мөл. инбэлиит, 1 мөл. наркоман.
- 750 тыһ. оһо төгүрүк тулаай-ахтар (Аҕа дойду Улуу сэриитин бүтүүтэ тулаайах оһо ахсаана 678 тыһ. тэнгэһэрэ).
- 2 мөл. оһо үөрүө суох, 5 мөл. курдук — беспризорниктар.
- Ити кэмгэ Россияҕа 1,5 мөл. чиновник баар (ССРС кэмнээһиттэн үс төгүл элбэх).
- Сыллата дуоһунастаах дьонго бэрик биэригэ 33,5 млрд. доллар ороскуоттанар.
- Чоһу хостоһунга Россия 1957 сыллаах, грузовой автомобильлары онорууга 1937 сыллаах, комбайнары онорууга 1933 сыллаах, трактордары онорууга 1931 сыллаах, вагоннары уонна таһаһы онорууга 1910 сыллаах, атах таһаһы онорууга 1900 сыллаах таһымга түстэ.

- Авиационнай, радиоэлектроннай, автомобильнай промышленность олоччу кэриэтэ урусхалланна. * * *

Бу уонунан сылларга быһаарыллыбатах кыһалдалары анардас Кымы холбоһон, Сирияҕа байыаннай көмө толуйуон сөп дуо?

Соторутааһыта телевидение, радионан Россия правительствотын экономикаҕа министирэ А. Улюкаевка 2 мөл. доллары бэрик ылыыга холуобунай дьыала тэриллитин туһунан иһитиннэрдилэр.

Аан дойдуга бастын түмүктэрдээх үөрэхтэһин сэбиэскэй ньыматын урусхалаабыт урукку министир А. Фурсенко, кини дьыалатын «салһаабыт» Д. Ливанов соратниктара саҕа министир О. Васильева бу эйгэти чөлүгэр түһэрэр, үтүө үгэстэри төһүнээр дьаһалларын утаран, «сталинист» о.д.а. дьэ хорутааһыны саҕалааһылар.

Кэлин кэмгэ дойдубут иһинээһи кыра-улахан кыһалдалары президентимит В.В. Путин тус бэйэтинэн урууллуур бэрээдэгэ олохтоон ээр. Бу мань барытын кини кулаһаар ким эмит тизэрдэ буолуо дуо? Уонна Путин мань хаһан ылсар санаалааһый?

В. ГАВРИЛЬЕВ

Кэрэ эйгэтигэр

СЭРГЭХ КЭНСИЭР

Сэтгэний 11 күнүгэр культурнай-спортивнай комплекскэ «Марш спортсменов» диэн олус сэргэх кэнсиэр буолан ааста. Салайар үлэһиттэр, тренердэр, методистар уонна Федот Соловьев итиллээччилэрэ олус үчүгэй дьоро киэһэни көрөөччүлэргэ бэлэх уунулар.

Сэтгэний 14 күнүгэр спорт министиэристибэтин иһинэн профсоюзтар спартакиадалара ытыллар. Тэрэһин чэрчитинэн спорт тэрилтэлэрин үлэ коллективтарын уус-уран самодеятельноһун көрүү түһүмэҕэ баар. Кэнсиэр онно бэлэмнэни быһыытын барда. 30-тан тах-

са киһи кыттыылаах 18 нүөмэр көрдөрүлүннэ.

Кэнсиэри саха эстрадатын чабылхай ырыаһыта, хомусчут Айсен Аммосов аста. «Сага ырыа» бырайыак кыттыылааҕа Алексей Готовцев, «Голос Туймаады» финалистката Наташа Семенова ылбаҕай ырыанан күндүлээтилэр. Бизчэри Мото Куо иилээн-саҕалаан ытта.

Спортсменнар бары өттүттэн дэгиттэр талааннаахтарын көрдөрдүлэр. Кэлбит дьон сэргэх тэрээһинтэн дуохуйа астынан тарҕастылар.

Аксинья ТАТАРИНОВА

ТЭРИЛТЭ ҮЛЭТЭ – ХАС БИИРДИИБИТ СИТИҤИИТИТТЭН

Эверстов Яков Григорьевич — «Намкоммунтеплоэнерго» тэрилтэтин биир тутаах үлэһитэ — тэрилтэ техникскай сайдыытын, модернизациятын уонна коммуникациятын отделын начальнига. Быһата, сыллааҕы саҕа уларыта тутуулары, саҕардыылары былаанныыр, онорторор, онорууун хонтуруоллуур.

Кэнники сылларга бу хаһайыстыбаҕа бары саҕа саҕалааһыннар барыта бу отдел иһинэн бараллар. Отдел бэйэтинэн үс үлэһиттээх. Үлэһиттэр төһө да киэптэттэллэр, барытын бириэмэттигэр бүтэрэн-оһорон иһэллэринэн уратылаахтар.

Бүгүн эрдэттэн огостон, сыл бүтэн эрэринэн сибээстэн, Яков Григорьевичи көрсө ОДьКХ хонтуоратыгар тийдим. Тийибитим, хата, дьонум элбэх кэпсээннээх, үгүс ситиһилээх дьон буолан биэрдилэр, тобо-хоро кэпсээтилэр.

— Яков Григорьевич, кыстыгы көрсө элбэх үлэни былаанна-абыккыт, ыһыккыт буолуо дии. Олортон сүрүн сүрүннэрин ааҕааччыларгар кыратык кэпсии түспүккүн ээ.

— Ааспыт сайын устата, хаһан баҕар буоларын курдук, былааннаах үлэлэр сир-сир аайы нэһиликтэринэн бардылар. Барыта 36 мөл. 300 тыһ. солк. үлэ былааннамытыттан 26.10.16 с. туругунаан 31 мөл. 429 тыһ. солк. үлэ онорулунна диэн отчуоттаан олорбут.

Сүрүн-сүрүн өттүлэрин ылар буоллааха, 3 №-дээх кварталнай хочуолунайга 2 «ТВГ-1,5» диэн урукку хочуоллары үрдүк кыямталаах «Riello RTQ-2020»

Хаартыскаҕа: Яков Эверстов — техникскай отдел салайааччыта

мааркалаах хочуолларынан уларыттыбыт. Насоснай группа сағанан уларытылынна. Бэдэрээтчит — «КоТеСС» ХЭТ, 6 №-дээх дөтсэдка саҕа модульнай хочуол онорулунна. Манна харчытын 2438,7 мөл. солк. «Нам улууһа» МТ көрдө.

Бэдэрээтчит эмиэ «КоТеСС» ХЭТ. Көбөкөн балыһатын хочуолунайын кыямтатын улаатыннары үлэтэ барда, ититэр систематыгар эмиэ уларыттылар бардылар. Бэдэрээтчит — «Намстрой» ХЭТ СМУ.

Мань таһынан 4 №-дээх «Квартальной» котельнайга эмиэ урукку хочуолларын саҕа үрдүк кыямталаах «Riello-2020» хочуолларынан уларыттылар. Онон быйылгы сайынны үлэ түмүгүнэн, улуус хочуоллара үксэ саҕардылыннылар, кыямталара улаатта.

— Бу аҕыйах хонуктааҕыта Түбэ оскуолатыгар эмиэ саҕа гозовой хочуолунайы холбообук-

кутун эһэтиг дии. Ити ааспыт отчуокка кирибэтэх дуу, тугуй?

— Кырдык, ааспыт отчуокка кирибэтэҕэ. Бу сэтгэний ыйга кирибэтэ. Сыл бүтүөр диэри сиппэтэх үлэлэр бааллар. Олор ситиэхтэрэ. Билигин да бириэмэ баар.

Бу кэпсэти кэнниттэн бири өйдөөн хааллым. Уолаттар үлэлэрин чаччы чуолкайдык биллэрэн эбит, туоларыгар эрэллээхтэр. «Намкоммунтеплоэнерго» салалтатын кытта биир тылы булан, биир салгынынан тыһынан, биир кыһалдылаахтара туораттан да көстөр курдук.

Ханнык баҕарар үлэҕэ ситиһи төрдө хас биирдии отделга, онно үлэлиир хас биирдии киһи үлэтигэр сытар. Ону таба көрүү, таба тайаныы — тэрилтэ ситиһиитэ, инники үлэтин мактиэтэ.

Андрей КОБЯКОВ, пресс-киин салайааччыта

Спорт — дьулуур, спорт — тулуур

БУОЛААРЫ ТУРАР КҮРЭХТЭҤИИЛЭР

1. Сэтгэний 20 күнүгэр комплекснай спартакиада чэрчитинэн улуус иһинэн ытыллар остуол тенниһигэр күрэх Нам с. КСК-р буолар. Нэһилиэк хамаандаларыттан 7 спортсмен кыттар.

2. Сэтгэний 27 күнүгэр П. Юмшанов аатынан тустуу оскуолатыгар улуус комплекснай спартакиадатын чэрчитинэн уонна ахсынны 8-10 күннэригэр Намна КСК-ға буолуохтаах республикатааҕы хапсаҕай чемпионатыгар Нам улуунун хамаандатын бэлэмниир сыаллаах-соруктаах улуус хапсаҕайга чемпионаттара ытыллаллар.

3. Ахсынны 3-4 күннэригэр Граф Бизэргинээҕи Намна-

ҕы техникумга комплекснай спартакиада чэрчитинэн В.Н. Сивцева аатыгар улуустааҕы саахымат күрэхэ ытыллар.

4. Ахсынны 17 – 18 күннэригэр Хамаҕатта нэһилиэгин «Эрчим» спортивнай комплексыгар улуус спартакиадатын түмүктүүр волейбол, фитнес, аэробика күрэхтэрэ буолаллар. Манан сибээстэн, сыл түмүгэр үчүгэй түмүгү көрдөрө инниттэн, бу хаалбыт күрэхтэһиһилэргэ нэһилиэк ыччаттара, туһааннаах специалистар, нэһилиэк спорт инструктордара бука бары күрүгүмнээх үлэни ытыгыаххайын.

«Норуот күүһэ - көмүөл күүһэ» диэн саха өһүн хоһооно мээһэҕэ этиллибэтэх буолуохтаах.

ТУСТААХ ДЬАРЫК ЭРЭЙИЛЛЭР

Сэтгэний ый 11 – 13 күннэригэр Дьокуускай куоракка «Дохсун» СК-а пневматика сааннан уонна бэстилиэтинэн ытыгыга республика чемпионатта буолан ааста. Күрэхтэһии эр дьончо уонна кэрэ аҕардарга ытытылынна. Республика улустарыттан 51 бэргэн ытааччы кыттыһыны ылла. Намнар толору састаабынан күрэхтэстилэр. Түмүккэ ситиһии сэмэй собуу буолла.

Дьыннэн хамаанда састааба куһаҕана суох этэ, кыраакый дьарык, бэлэм тийибэтэ. Ол эрэн кыргыттарбыт Новгородова Римма, Новгородова Акулина хамаанданнан икки миэстэҕэ таҕыстылар. Анал форма, бинтиэпкэ тийибэтэ күрэхтэһииттэн күрэхтэһиигэ мэхэйи үскэтэр. Илтигэн илиигэ уларсыкка сылдьар саа спортсмен күрэххэ бэлэмн

ыһар. Онон кэлэр өттүгэр бу итэҕэстэритин бары көмөлөөн туораттахытына эрэ, үчүгэй түмүгү көрдөрүөхпүт дии саныбын. Буулдьанан ытыгы анал формата, саата-саадаҕа улахан үбү эрэйэр. Мань аҕардас федерация, спорт управлениета кыайан уйуммат.

Улуус, Ленскэй нэһилиэк дьаһалталара, депутаттар, тэрилтэ салайааччылара күүскө буоллахтарына, кыаллар дьыала. Кэлэр «Манчаары ооньууларыгар «Белка ПС-4» бинтиэпкэнэн ытыгы, бэстилиэт кирирдэ, онон бинтиэпкэнэн ытар эр дьоммутугар күүстээх дьарык, элбэх күрэхтэһии, тустуу тренердэр бу дьону кытта күүскэ үлэһиттэрин наада. Тренер С.И. Эверстов күрэхтэһиигэ спортсменнары илдэ сырытта.

ҮЧҮГЭЙ ТҮМҮГҮ СИТИҤИИХПИТ

Сэтгэний ый 10-11 күннэригэр Дьокуускай куоракка оҕолорго хотугу многоборьега күрэхтэһии буолан ааста. Уопсайа 84 оҕо кытынна.

Бу күрэхтэһии кэлэр 2017 с. Үөһээ Бүлүүгэ ытытылыахтаах «Манчаары ооньууларыгар» тустаах көрүн быһыытын кириэр турар. Ааспыт күрэхтэһиилэргэ национальнай многоборьены кыт-

та биир көрүн быһыытын кирибитэ. Онон сибээстэн бу көрүнгэ болҕомто улаатын наада. Нам 2 №-дээх оскуолатын физкультура учуутала Е.И.Тарабукина оҕолору иилээн-саҕалаан илдэ сырытта. Уолаттарбыт 4 көрүн түмүгүнэн куһаҕана суох хаачыстыбаны көрдөрдүлэр. Ол курдук, Сивцев Дьулус – 2м., Попов Максим – 3м. буоллулар. Кыргыттарбыт

миэстэлэспэтилэр, биричинэтэ биллэр – саҕа дьарыктанан ээр оҕолор.

Ол да буоллар, билигин бу састаабы ыспакка элбэх күрэхтэһиилэргэ кытыннаран, былааннаах дьарыгы ытытан, тустуу тренердэртэн күүстээх үлэ эрэйиллэр. Оччотугар эр Манчаары ооньууларыгар үчүгэй түмүгү ситиһиэхпит.

ЭРЭЛ КЫЫМА

Сэтгэний 11-13 күннэригэр Үөһээ Бүлүүгэ мас тардыһытыгар спорт маастара, Саха республикатын 3-с спортивнай ооньууларын абсолютнай чемпиона А. Кузнецов кэриэһигэр республикатааҕы күрэхтэһии буолан ааста. Уопсайа 16 хамаанда, 121 спортсмен, Нам улуунуттан 16 киһи кыттыһыны ылла. Кыһынны кэм бастакы саҕалааһын күрэхтэһиигэ буолан, Үөһээ Бүлүүнү ыраах диэбэккэлэр, олус күүстээх састаап тийээн күөн көрүстэ.

Нам хамаандата үчүгэй түмүгү көрдөрдө. Ол курдук, 70 кг Обутов Виктор 3м. буолла. 75 киилэҕэ А. Кузнецов кириэбит ыйааһына буолан, 1-ы

миэстэни ылбыт Иванов Стас МР -155 сааннан, А. Кузнецов табаарыстарын аатыттан 20 тыһ.солк. ыраас харчынан, ыйааһыныгар бастаабытын иһин уотунан барар духуобканан наҕараадаланна.

80кг «Манчаары ооньууларын» үрүн көмүс призера, 2016 с. «Дьыгы ооньууларын» боруонса призера, Нам мадьыныга Артем Варданян утарсааччыларын барыларын кэннигэр хааллартаан чемпион үрдүк аатын ылла уонна ыйааһыныгар бастаан мультиварка бэлэҕи тутта.

Бу ыйааһынна Антон Тойтонов боруонса мэтээл хаһайынынан буолла. Кэрэ аҕардарга 55 киилэҕэ 2016 с. Европа чемпионката, биир дойдулаахпыт Сардаана Осипова бары утарылаһааччыларын барыларын чабылхайдык кыайталаан, чемпион үрдүк аатын сүгэн, дьыэҕэ туттулар техниканан наҕараадаланна.

Оҕолорбут мэтээлгэ тиксигэтэллэр даҕаны, икки уолбут Протопопов Егор, Семенов Сандал биэс иһигэр кириэннэр, улахан күрэхтэһиини эттэринэн-ханнарныан билэннэр, кэлэр күрэхтэһиилэргэ үс иһигэр кириэхпит дьон эрэл кыымын сахтылар. Тренердэр С.Г. Бурнашев, П. Р.Уваровскай күрэхтэһээччилэри илдэ сырытылар.

И. УВАРОВСКАЯ-КҮРҮЛГЭН

ҮӨРЭХХЭ, ИИТИИГЭ - САҢА СУОЛУНАН

1992-93 үөрэх сылыгар саха-французскай оскуола сайдар кэскиллээх суолун тобулан Саха республикатын үөрэҥин министригэр экспертнэй комиссиятын иннигэр оскуола директора Василий Эверстов, директору научнай-методическай үлэҕэ солбуйааччы Людмила Сивцева, омок тылын учуутала Надежда Макарова, СГУ омок тылын факультетын кафедратын сэбиэдиссэй Ольга Мельничук, преподавателлэр Акулина Босикова, Светлана Габешева, Валентина Шапошникова көмүскээбиттэрэ.

Концепция ааптардарынан кыра кылаас учуутала Матрена Канаева, директору үөрэх чааһыгар солбуйааччы Мария Винокурова, омок тылын учуутала Валентина Ядрихинская, директору научнай-методическай үлэҕэ солбуйааччы Людмила Сивцева, омок тылын учуутала Надежда Макарова, нуучча тылын учуутала Людмила Григорьева буолбуттара.

Мантан ыла оскуола материалнай-техническэй базатын сайдыытын кэрдиис кэмэ саҕаламмыта.

1994 с. «Лингва» сайынҥы сынньалан лаабыра аһыллыбыта уонна тутуута саҕаламмыта, начальник – Валентина Ядрихинская.

1995 с. лаабыр тутуута бүтүтэ. Улууска, республикаҕа суох, бары өттүнэн хааччыллылаах лаабыр үлэтин саҕалабыта.

1996 с. урукку «Комсомоль-

ский» совхоз конторатын ularытан тутан, саха-французскай оскуола бэйэтэ бас билэр дьиэлэммитэ. Улуус баһылыга Александр Ядреев уонна «Азия оҕолоро» фонда председателэ Анастасия Божедонова дуогабар түһэрситтэрин түмүгэр омукартага анаан хааччыллылаах гостиница баар буолбута.

2004 с. оскуола коллективин профсоюзнай мунһабын быһаарытынан саҕа оскуола тутуутун саҕаларыга уураах тахсыбыта. Коллектив биэр санаанан икки ыйдаах бириэмийэ харчытын анаабыта.

2006 с. оскуола саҕа дьээтэ үлэҕэ киирбитэ, генеральной подрядчыгынан «Чолбон» ХЭТ буолбута.

2008 с. алта миэстэлээх саҕа гараж тутулан үлэҕэ киирбитэ. Бу тутуу оскуола эр дьонун күүһүнэн барбыта.

2009 с. коллектив күүһүнэн начальнай оскуолаҕа анаан сыһарыа тутуу үлэҕэ саҕаламмыта. 2016 с. саас үлэҕэ киирбитэ. Подрядчик – ИП Михаил Бурнашев.

2014 с. спортзал үлэҕэ саҕаламмыта, төрөппүт, урбаанньыт Семен Бережнев сири планир-

ровкатын оҕорбута.

2015 с. улуус дьаһалтата спортзалга анаан сандвич-панель матырыйаалын атыгыластыта.

2016 с. спортзал тутуута сэтинньигэ түмүктэнэр. Подрядчик – ИП Михаил Бурнашев.

2006 с. сайынҥы сынньаланы тэрийии 25 тыһ. граннаах куонкурунугар кыайан, Ил Түмэн председателин көмөлөһөөчүтэ Александр Дунаев эбии үп көрөн УАЗ легковой массына ылыллыбыта.

1997 с. оскуола бэйэтин үбүнэн уонна улуус баһылы-

га Александр Ядреев быһаччы дьаһалынан, ПАЗ -3205 автобуу оскуола суоппара Алексей Саввинов уонна төрөппүт, кэлин оскуола суоппара буолбут Дьулустан Готовцев Павловскай субуотуттан аҕалытара.

Лицей коллектива материалнай-техническэй база хаҥырыгар элбэх граннарта кыттан, республикатааҕы экспериментальной быһааака буолары ситиһэн, элбэх үбү киллэристэ. Ол үөрэх хаамыта хаачыстыбалаахтык барарыгар төһүү күүс буолара саарбахтаммат.

Саха республикатын Президентин граннара:

2000 с. – 100 000 солк.;
2006 с. – 100 000 солк.;
2008 с. – 100 000 солк. суума-
ҕа интерактивной дуоска;
2010 с. – 500 000 солк.;
2014 с. – 123 760 солк. интерактивной дуоска;
2016 с. – 500 000 солк.

Ону таһынан 2007 с. РФ Президентин грана – 1000000 солк.; С.Н. Донской-П аат. УөҮИҮИ федеральной стажировкаларанар быһаааккатын тирэх тэрилтэтин быһыгынан – 781000 солк.; «Профи-учитель» куонкуруска кыттан Петрова А.И. – 145 760 солк. киирбитэ.

Лицей материалнай-техническэй базата хаҥырыгар көмөлөспүт бар дьонно үөрэнээччилэр, төрөппүттэр, үлэһиттэр дириг махталларын тирдэллэр.

Василий ЭВЕРСТОВ,
лицей директора

ҮӨРЭХ — САЙДЫЫ СУОЛА

Быйылгы 2016-2017 үөрэх сыла - Хамаатта саха-французскай лицейгэр үбүлүүдээх сыл. Сүүрбэ сыл устата биһиги лицейбит республика биэр инновационнай оскуолатын быһыгынан үлэлээн кэллэ. Саҕа тэриллэрбитигэр коллективпит үлэҕэ Эльконин-Давидов сайыннарылаах үөрэтиитин ситимигэр, французскай тылы диригэтэн үөрэтэр технологияларга олохтурбута. Оскуола администрацията учууталлар саҕа технологиялары баһылаан үлэлиллэригэр сөптөөх усулбууялары тэрийэн семинардары ытталлара, араас таһымнаах үөрэх ситимин тэрээһиннэригэр, күрэхтэригэр кытыннарбыттара. Хас бириди учуутал методическай үлэтин былааннаахтык ытара ирдэниллэрэ. Манньык күүрээһиннэх үлэ түмүктэрэ үөрэтэр оҕолорбут ситиһиллэригэр, сайдыларыгар көстүбүтэ.

Сүүрбэ сыл устата республика таһымнаах олимпиадаларга барыта 72 биристээх миэстэлэри француз, нуучча, саха тылларыгар, биология, химия, география, технология, педагогика уонна психология предметтигэр үөрэнээччилэрбит ситиспиттэрэ. Россия таһымнаах 7 үөрэнээчи француз тылыгар, химия, технология олимпиадаларыгар кыттан биһирэммиттэрэ. Бүтүн Россиятааҕы предметнай олимпиадалары таһынан республика, Россия таһымнаах ыттыллар араас дистанционной олимпиадаларга үөрэнээччилэрбит ситиһиллээхтик кыттан билиилэрин, сатабылларын хангалаллар. Чуолаан, Россиятааҕы «Эйдос» үөрэтэр киин олимпиадатыгар француз тылыгар оҕолор сыл ахсын кыттан дьобурдарын сайыннараллар, ситиһииттэн бэйэлэрин сыаналаныыларга үрдүүр.

Үөрэх өттүнэн үлэбит түмүгэ государственнай экзаменнарга көстөр. Биэр кэлим государственнай экзаменна (ЕГЭ) биһиги үөрэнээччилэрбит 2001 сылтан, бу көрүг саҕа киириэбиттэн, кытталлар. Сылын аайы оҕолор БКЭ-ҕэ араас предметтэри талан толубакка ситиһиллээхтик туттараллар. Нуучча тыла, литература-

та, математика, информатика, француз тыла, биология, химия, общественное, история предметтигэр орто баалыт улуус, республика орто баалыттан үрдүк буолар.

БКЭ түмүгэр икки төгүл 100 баалы ылы үрдүк ситиһиинэн буолар: 2013 сыллаахха Иванова Айыына - нуучча литература-тыгар, 2016 сыллаахха Дунаева Күннэй - нуучча тылыгар. Бу барыта лицейбитигэр оҕолор үөрэнэллэригэр сөптөөх усулбууя тэриллэрин туоһунта буолар.

Үөрэнээччилэр идэни талыларыгар үлэ 8 кылаасан саҕаланар. Араас идэлэри, үөрэх кыһаларын билиһиннэрбит, идэлэргэ дьобурдарын быһаарар бэрэбиэркэлиир үлэлэри (тест) ыттыбыт. Үөрэх былаанын быһыгынан эбии дьарыктар тэриллэн оҕолор талбыт хайыскаларыгар бэлэмнэллэригэр кыах бэриллэр, ону таһынан бэйэлэрэ олимпиадаларга, күрэхтэргэ, араас эбии үөрэхтэргэ кыттан сайдаллар. 11 кылааска тахсалларыгар чопчу ханнык идэни талалларын, ханнык үөрэххэ киирэллэрин быһаарыналлар.

Биһиги лицейбитин бүтэрбит оҕолор 100% үөрэххэ киирэллэр. Бастакы бүтэрбит оҕолор гуманитарнай хайысхаҕа хото киирэр эбит буоллахтарына, кэнники сылларга техническай, медицина, естественнай-научнай идэлэри талыыларга үксээтэ. Ол курдук кэнники 5 сылга бу хайыскалары бүтэрбит оҕо 39% талбыта.

Саргылаана ВАСИЛЬЕВА,
директору үөрэх чааһыгар
солбуйааччы

В 1994 году по приказу МО РС (Я) лицеем был присвоен статус экспериментальной площадки по созданию опытно-экспериментальной модели школы с углубленным изучением французского языка, позволяющей формировать личность с высоким творческим потенциалом. Работа проводилась под руководством заведующей кафедрой французской филологии ЯГУ, к.ф.н. О.А. Мельничук.

С 2000 года лицей получил статус республиканской экспериментальной площадки. Педагоги лицея работали над реализацией проекта «Формирование и развитие у учащихся способности к саморегуляции». В 2006 году начался новый виток инновационной работы по проекту «Диалог культур как средство развития индивидуальности, сознательности и творческих сил учащихся с формирующейся способностью к саморегуляции». Высокий потенциал педагогического коллектива, его вклад в развитие инновационного движения в республике подтверж-

Лицей иитэр-үөрэтэр тиһиктэригэр уонна кылаас таһынааҕы үлэни тэрийиигэ, көүлүүргэ төрөппүттэр төһүү күүс буолаллар. Төрөппүт кэммитигэр 2014 сылтан Саргылана Индеева сатабылаахтык салайан үлэли сылдьар. Кини салайытынан төрөппүт кэммитигэ улуустааҕы «Здоровое поколение» күрэххэ 2002, 2004 сыллардаахха кыайылаабын буолбута. 2007 сыллаахха республикатааҕы кэтэхтэн көрүү күрэххэ «Үөрэх кыһаларыгар бастың оскуола» үрдүк ааты ылбыта. 2009 сыллаахха улуустааҕы «Здоровое поколение» күрэххэ иккис бочоттаах миэстэни ылбыта.

Төрөппүтү кытта үлэ сүрүн хайыскаларынан төрөппүттэри оскуола иитэр-үөрэтэр тиһиктэригэр кытыннарбы; төрөппүт педагогическай таһымн үрдэти; оҕолорго чөл олох сыаннастарын ингэри; эйгэлэри кытта алтыһыны тэрийии.

Үөрэх хаачыстыбата үрдүүрүгэр үөрэх туйгуннарын көбүлүүр сыалтан 1996-97 үөрэх дьылыттан «Ученик года» анал аат олохтонон сылын аайы бастың үөрэнээччи туттарыллар. Төрөппүт оҕотун билиитин таһымн кэтээн көрүүтүгэр уонна учуутал-предметниктары кытта

ИННОВАЦИЯ — ЭТО ГЛАВНОЕ

дается тем, что на протяжении 16 лет лицей подтверждает статус республиканской инновационной площадки.

В 2004 году был разработан проект развития диалогической культуры и диалога как особого типа человеческих отношений. На основе данного проекта появилась Детская академия «Мета» (авторы — Н.И. Бугаев, Л.А. Сивцева, М.В. Канаева). Целью данного проекта является поддержание культурно-образовательных инициатив учащихся республики и оказание им методической помощи по вопросам разработки авторских проектов. В рамках обучения в Академии дети участвовали в конкурсах «Лучшая проектная идея», «Лучшая основа проекта», «Лучшее структурирование проекта» и в Мета-олимпиаде.

В 2010 - 2013 гг. лицей являлся базовой площадкой ГОУ ДПО РС (Я) «Институт развития образования и повышения

квалификации» федеральной стажировочной площадки в рамках мероприятий федерального целевого проекта развития образования по теме «Мониторинг качества образования на уровне образовательного учреждения». На базе лицея прошли стажировку руководители образования из Забайкальского края (2012, 2013 гг.). В 2013 году по итогам деятельности федеральной стажировочной площадки лицей награжден знаком «Лучшая базовая площадка».

Авторами идей, инициаторами многих начинаний, ведущими коллектив за собой являются учителя-новаторы: Людмила Сивцева, Мария Винокурова, Надежда Макарова, Матрена Канаева, Анна Таркаева, Ульяна Флегонтова и др. Без сомнения можно сказать одно — то, что саха-французский лицей имеет сегодня в содержательном плане — их заслуга.

Мария КОВЛЕКОВА,
зам. директора по НМР

ТӨРӨППҮТЭР КЫЛААТТАРА

алтыһарыгар «Аһаҕас аан» күннэрэ ытыллаллар. 2010-2011 үөрэх дьылыттан математика учуутала Анна Таркаева көүлээһининэн дьээ кэргэн олимпиадалара ытыллаллар үгэскэ кубулуйда. Үөрэнээччилэр өй кыаҕын сайыннарыларыгар, кинигэни аабылларын көбүлүүр инниттэн педагог-библиотекарь Н.К. Местникова библиотека уруктарынан, «Аһаҕас дьээ кэргэн» күрэхэ алын сүһүөх кылаастарга үгэс быһытынан ыттар.

2010-2011 үөрэх дьылыттан кылаас төрөппүттэрин кэммитигэ кылаас таһынааҕы үлэҕэ бырайыак оҕорон оҕо, учуутал, төрөппүт, тас эйгэлэр биэр ситимнээх үлэни тэрийиигэ оруулар улаатта. Ол курдук, «Өбүгэ аһа-төрүт аспыт», «Альбом Здоровья», «Деревня моя», «Айыы оҕото», «Самовоспитание подрастающего», «Встреча с интересными людьми», «Литературный марафон», «Памятные места нашей республики», «Нынче в моде ЗОЖ», «В мире профессий», «Самоменеджмент: основы предпринимательства», «Суруйааччылар

оҕолорго» о.д.а. бырайыактар былааннаахтык барбыттара.

Лицей иитэр үлэтигэр үгэскэ кубулуйбут тэрээһиннэринэн БИһах, Доруобуяа декадата, Доруобуяа күнэ, Чирлөө аабыллар, төрөппүт кыттылаах фестиваллар буолаллар. Саха төрүт аһын, таһаһын, иһин киэнник тарҕатар сыаллаах көрүү күрэхтэр элбээн иһэллэр. 2014 сыллаахха Хомус рекордун олохтоон, республикатааҕы оҕо «Кэскил» хаһыатын кыайылааҕа буолан музыкальной синтезаторунан наҕараадалааммыпыт. 2016 сылга кымыс иһиитигэр рекорд олохтообуппут.

Кэнники сылларга үөрэнээччилэри тас эйгэни кытта алтыһынарбыта былааннаах үлэ тэриллэр. Ол курдук, нэһилээх олохтоох дьаһалтатын, ара саастаах дьонун, «Эрчим» спортивной комплексы, «Түһүлгэ» сынньалаҕа киинин кытта оҕо талаанын арыыыга, социальной көбүн үрдэтиигэ биригэ үлэлибит.

Люция УШНИЦКАЯ,
социальной педагог

Аҕабыт, эһэбит Эверстов Иван Матвеевич сэтгэний 19 күнүгэр 75 сааһын туолар. Кини олон ааспыт олохун кэрчиктэрин дьон-сэргэ дүүлүгүр таһаарар, бэйэбит, оҕолоро, истин махтал санааларыбытын тапталлаах хаһыаптыт «Энсиэли» нөҥүө тиэрдээри, номнуо саһарбыт 15 сыл анараа өттүгэр аҕабыт 60 сааһыгар суруйбут, хаһыакка таһаарыт ахтыбытын көрө олоробун. Элбэх да хаар ууллубут...

Күн-дьыл олус да түргэнник устар. «Россия тыатын хаһаайыстыбатын туйгуна» бочуоттаах ааты уһун сыллардаах чииһинэй уонна үчүгэй үлэтин иһин ылбыт аҕабыт, эһэбит Эверстов Иван Матвеевич 75 сааһын сүһүбүн үрдүгүр, үлө-хамнас орҕуу ортотугар көрүстэ.

Иван Матвеевич Эверстов 1941 сыл сэтгэний 19 күнүгэр Үөдэй нэһилиэгэр Хаар Балаҕан дьон үтүөкэн алааска төрөөбүтэ. Аҕата Маппый колхозка аҕааһааччынан үлэли ылдыан, алҕаска соноҕоно акка дөһөнөн, оччотоогу уурааһынан сыһыаҕа Томмоко барбыта да, эргиллэбэтэ.

Ийэтэ үс оҕолоох колхоз ыарахан үлэтигэр үлэлээбитэ, доруобуйата мөлтөх буолан, ыарахан үлэ усуллубуйатын уйуммакка күн сириттэн күрэммитэ. Дьэ иччитэһийбитэ, оһох унаар буруота умуллубута. Тулайыах хаалбыт оҕолоро биһиги аҕабыт, балыстаах быраатыгар ийэ, аҕа оруолун толорон олохторуна нэһилиэк салалтата балтын Марусья куоракка республикатааҕы детдомна, быраатын Ваняны олохтоох Үөдэй сис ыалыгар иитиллэр буолар, онтон бэйэтин Нам Хамаҕатта детдомугар 1953 сыллаахха 12 сааһы-

СУОН ДУРДАБЫТ, ХАЛЫН ХАХХАБЫТ

гар олохтообуттара.

1958 с. сэтгэс кылааһы Дьоккуускай куорат 10 №-дээх оскуолатын республикатааҕы детдомна олон бүтэрэр. Икки сыл куоракка СМУ-3 тэрилтэбэ плотнигынан, сайынын экспедицияҕа сылдьыбыта. Дьэ уонна 1960 с. төрөөбүт дойдугуҕар Үөдэйгэ кэлэн үлэ үөһүгүр түһэр. Колхоза үс ыйдаах трактористар курстарыгар үөрэххэ ыттар. Кини «Нати», «ХТЗ трактордарга прицепщигынан, кэлин тракториһынан хотуулаахтык үлэлиир. Техникаҕа сыстаҕас, сыты-хотуу уолу салалтата 1965 с. Өлүөхүмэбэ механизация техникумугар үөрэххэ ыттар.

1970 с. үөрэҕин бүтэрэн кэлэн «Нам» совхозка «Техник-механик» идэлээх үлэбэ ылыллар. Онтон ыла биһиги аҕабыт Эверстов Иван Матвеевич Үөдэй отделениетыгар биригэдьириинэн уһуннук үлэлээбитэ. Салалта, биригэ үлэлээбит үлээннээхтэрин махталларын төһө элбэхтик ылбытын ааһан сиппэки, хаһан да үлэһиттэригэр куолаһын соноһутун дуу, мөһөн-этэн барбытын дуу отой өйдөөбөтүгүн мэлдьи бэркиһи ахталлар.

Оччолорго да арыгылааһын эр дьон ортотугар ханна суох буолуой. Ол да буоллар совхоз үлэтэ туран хаалбатаҕа. Түүн да буоллар, ол буруйдаах үлэтин үлэтин сарсыарда толорон салайааччытын көрсөрө. «Мин хаһан

Өрөгөй үөрүүлээх үбүлүөй күнүнэн Эвэрдэ маанытын сааһылаан ыттабын, Ытык саас ааттанар кэрдиистээх кэминэн Алгыстаах тылары, Эйизэх аныбын! Олорбут олоххун дьонунук өксөйөн Харгыһы туораангы эрдинэн истэҕин, Оҕону төрөтөн, сиэннэри бүүбэйдээн, Суолларын онорон, бэлэмнээн тэллэбин. Удьуору тэнитэн, киэн аймах махтала Үйэҕин убаһан бачча кэллэбим. Бар дьонго сыһыанын истингэ, сылааһа Бэйэҕэр үтүөнэн эргиллэн кэлбиттэр, Төрүккүн санатар өбүгэн алааһа Арчылыыр ыйаахтаах ааныллар эбиттэр. Эн аатын ааттанар үтүөкөн күнүгэр Дьон-сэргэ алгыһа олохтор кытыстын, Аҕыс уонус саастарын орто хаарыгар Сайынгы сыраһан куйаһа илгийдин. Дьоллоох буол өссө да үүнүөтэх сыларга, Үйэ-саас кирбиигэ дьонунук үктэнээр, Этэнгэ олон ол кэлэр кэмнэргэ Бар дьонгун мунһангыт үөрүүгүн үлэстээр.

да төбөм ыалдыбат буолара, үлэ син-биир толоруллара», — дьин ахтан ааһааччы аҕабыт.

Аҕабыт таптыыр кэргэни-нээн Эверстова Мария Дмитриевнаһын толору дьоллоохтук 43 сыл биригэ олохтообуттара. Хомойуох иһин, биһиги ийэбит күн сириттэн сыл анараа өттүгэр суох буолбута. Кэргэни-нээн Мария Дмитриевнаһын 4 оҕону оҕолоон, атахтарыгар туруоран, олохторун олохтоон уонча сиэн, хос сиэн толору дьолун билэн олобор. Биһиги аҕабыт төһө да бочуоттаах сыһыалаһа олодор, күннээҕи үлэ түбүгүр түбүгүрэ сылдьар. 1991 с. «Ымыйахтаах» бааһына хаһаайыстыбатын биригэ бастакынан тэринэн, күн бүгүннэ дьэри үлэли сылдьар. Оҕолорун эмис этинэн, амтаннаах сир аһынан хааччылан кэллэ. Нэһилиэгин дьонун-сэргэтин, олохун туһугар ис дүүһатыттан ыалды олобор, барбыт-кэлбит айан дьонугар, нэһилиэгин олохтоохторугар сүбэтэ-сэрбэтэ хаһан да бараммат.

Чөл олох саамай тумс туттар агитатора, пропагандиһа. Ол курдук, айан суолугар, Үөдэй мыраанын сирэйигэр, сатыы хаама сылдьар кырдыаһы суоппардар мэлдьи бэлиэти көрөр буолуохтаахтар. Ол биһиги аҕабыт. Кини курдук олоххо тардыһылаах, бэйэ доруобуйатын кытаанах кэтибигэ тутар кырдыаһас ах-

сааннаах буоллаҕа. Ол эрэри олобор таптыыр, утары көрсө олон итии чэйи иһэ олобор кэргэнэ суоҕа улахан охсууну онордо. Ийэбит тигэх суолугар аҕабыт этэн турар: «Бу олоххо мин иккитэ тулайыах кытаанах олохун көрүстүм. Бастакым, ийэм суох буолбутугар тулайыах-сыйыбытым, иккитим, бу кэргэним суох буолбутугар иккитээн тулайыахсыйдым», — диэхтээбитэ.

Кырдык, бу олоххо таптыыр кэргэнигин солбулар ким да суоҕун биһиги өйдүүбүт. Бу түбэлтэни ким да мэлдьэспэтэ буолуо. Ол да буоллар, биһиги, оҕолоро, сиэннэрэ аҕабыт суолун салгыбыт, айабыт-тутабыт. Ол эбэтэр олох салҕанар. Оҕолоро: үс уола Бииктэр, Оппуонһа, Харыйа, кыһа Балбаара аҕабыт Иван Матвеевич аҕаһы кыһаһытыннан, чииһинэй, чэрдээх үлэтигэн барытын дьылээтэ, сүөһүлээтэ, оҕолорбутун эрэллээхтик итэн улаатыннарарбытыгар бигэ акылаат онорбутун бэлиэтээн барҕа баһыба тыллары тиэрдэбит. Дирин ытыктабыл-тытын тиэрдэбит.

Таптыыр аҕабыт Иван Матвеевич 75 сааскын томточчу туолбуккунан өссө төгүл оҕолорун, сиэннэрин, хос сиэннэрин ааттарыттан итии-истин сылаас эвэрдэни тиэрдэбит! Чочуйан онорбут дьонун олохун дьолосоруга ыһыра-угуйа турарыгар баҕа санаабыт баараһы, этэр тылбыт эриккэһин аныбыт уонна ахтыы санааларын оҕо сааһым доҕоро, аллар атаһым, айар үлэ үрүлгэнигэр сылдьар А. Татаринов — Удьурҕай хоһоонунан түмүктүүбүн:

Бииктэр РОЖИН,
улахан уола, Саха
республикатын тытын
хаһаайыстыбатын туйгуна

Дьыллар уонна дьылҕалар

Хатырык музейын төрүттээбит Мария Алексеевна Охлопкова төрөөбүтэ 85 сылын туолла. Кини 1931 сыллаахха сэтгэний 15 күнүгэр Нам оройуонун Хатырык нэһилиэгэр Тойбол дьин алааска күн сирин көрбүтэ.

Аҕата Охлопков Алексей Петрович Мария төрөөтүгүн сыл өлбүт, ийэтэ Охлопкова (Аммосова) Наталья Кировна — Максим Кирович Аммосов биригэ төрөөбүт эдьийэ.

1937 с. Мария таайа М. К. Аммосов сымыйа буруйдаһыныннан нуруот өстөөҕө дьин ааттанан уонна оскуолаҕа үөрэнэн эрдэҕинэ сэрии саҕаланан, оро сааһа эрирдээх-мускуурдаах буолбута. Төрдүс кылааска хараһынан, бэһис кылааска тынатынан ылдыан, үөрэҕиттэн тохтуу сылдьыбыта.

1949 с. Дьоккуускайдаағы культурнай-сырдатар оскуола библиотека салаатыгар үөрэнэ сырытаһына ыарыыта көбөн, 1953 сыллаахха икки тынатыгар уустук операцияны аһан, өлөртөн быһааммыта. Кэтэхтэн үөрэнэргэ көһөн дойдубуһа.

Хатырыкын сиригэр сыһынан баран, Фрунзе учаастагар аҕа-балаҕан сэбиэдиссыйинэн үлэли тахсар. Көбөкөн кулубугар сэбиэдиссыйдиир. 1954 с. үөрэҕин бүтэрэн библиотекарь илэһэнэр. Хатырык нэһилиэгэр төнөнөн, 1955 сыл ыам ыйын 10 күнүттэн библиотекарьдыр.

1956 сыл муус устар ый 28 күнүгэр М. К. Аммосов буруйа суоҕун туһунан суут быһаарытын кэргэнэ Р. И. Цугель-Аммосова Хатырыктаағы аймахтарыгар ыһытын кэннэ, Мария Алексеевна санаата лаппа бөөгүрүү, үлэтэ өссө тэтимирэр. Хаһыакка М. К. Аммосов, П. А. Ойуунускай туһунан тахсыбыты барытын библиокатыгар үөрэ-көтө мунһан иһэр буолбута.

Нэһилиэгин уопастыбаннай олохун инники кирбиитигэр тахсыбытын комсомольскай тэрилтэ секретара, субботниктар сүрүн тэрийээччилэрэ, кэнсиэр гастролларын кыттылаахтар, нэһилиэгэр биригэ бастын агитатор, пропагандист, хаартыскаҕа түһэрээччи, заем хо-

МУЗЕЙБЫТЫН ТӨРҮТТЭЭБИТЭ

муйууга уполномоченнай, табаарыстыы суут председателэ, арыгыны утары охсуһар уопастыба председателэ, хаһыаттар көхтөөх корреспондентара, дружинник, штаты таһынан милиция үлэһитэ, олохтоох сэбиэт депутата, исполком председателин солбуһааччыта курдук эбээһинэстэри толорон үлэлээбитэ туоһулууллар.

Кини быһааччы өнөтүнэн биһиги музейыт, кулуп, библиотека, музыка, орто оскуолалар уо.д.а. дьэилэр тутуллубуттара, тэрилтэлэргэ өрөмүөннэр ытыллыбыттара. Дьоккуускайтан нэһилиэгэр тийэ айанныр автобус сырытын ситиһэн, дьонугар-сэргэтигэр улахан чөлчөтиини онорбута. Ити ситиһилэрин улуу таайын М. К. Аммосов сырдык аатын кытта ситимниирэ, нэһилиэк үгүс тутуулары, ситиһилэрэ Максим Кирович үбүлүөйдэригэр туһаайан быһаарыллыбыттара.

М. А. Охлопкова муспут историческай матырыяалларыгар олохторун, 1960 с. оскуола иһинэн история учуутала В. П. Иванов салайааччылаах комсомол историятын оҕолорго үөрэтэр

куруһуок тэриллэбитэ. Мария Алексеевна көрдөһүүтүнэн, куруһуок оҕолоро нэһиликтэринэн сылдьан муспут баай матырыяалларынан байытыллан, 1962 с. директор Раиса Дмитриевна Маппырова икки хостоох учууталлар дьэилэрин аһарын биэрэн, Барылааска оскуола иһинэн музей аһыллыбыта (25 кв.м).

Ити Нам оройуонугар аһыллыбыт иккис музей этэ. Оҕолор М. К. Аммосов олохун, үлэтин үөрэтиини-чинчийини саҕалаабыттара. Музейга Р. И. Цугель-Аммосова элбэх ахтыыны, хаартысканы, кинигэлэри, суруктары ыһыпта. Кини сүбэтинэн Максим Кирович биригэ үлэлээбит дьонун кытта суруйсуу саҕаламмыта. Онтон музей саҕа тутуллубут библиотека биригэ хоһугар көспүтэ. Оно да баппат элбэх матырыяал хомуллан, музейга анал дьэи тутуллуутун туһунан санаа күрөһиэн тахсыбыта.

1963 с. бөдөһүтүү үлэтэ күүскэ баран, Нам уонна Ус-Алдан оройуоннара холбоһон Средненскэй дьин оройуон баар буолбута. Мария Алексеевна уонна нэһилиэк общественноһын этиитин райком I секретара С. С. Аржаков, райсовет председателэ В. В. Румянцев, культура салаатын сэбиэдиссэйэ А. А. Протопопов өйөөннөр, олохтоох сельсовет председателэ Иван Иннокентьевич Попов көмөгүнэн саҕа музей дьэитэ тутуллара былааннамыта.

Мария Алексеевна үчүгэй быһаарыы ылыллыбытыттан үөрэн үлэтэ элбээбитэ, сырыта кэргэбитэ, бэйэтин ыйдаағы хамнаһын ууран да туран, Дьоккуускайынан, Намынан элбэхтик барыта-кэлбитэ. Нэһилиэгин салалатын уонна общественноһын бу үлэбэ туһаайбыта.

1965 с. музей Мария библиокатын дьэитигэр көһөрүллэн кэргэбитэ (60 кв.м).

Музей тутуутугар Саха АССР үтүөлээх учуутала А. К.

Нектегеева бастакынан бэйэтин хамнаһыттан 500 солкуобайы киллэрбитэ. Субуотуньуктар тэриллэнэр, үлэ күүһүрбүтэ. Музей тутуллуоттун учуутал Иван Михайлович Кривогорницын күүскэ көмөлөспүтэ.

Музей ис оноһуутугар куораттан «Сайсар» хаартыскаҕа түһэрэр ателье үлэһитэ Иван Николаевич Андросов элбэх хаартыскаларынан киэргэтэн онорбута, сороһун бэлэхтээбитэ. Өссө ис оноһуу киэргэлигэр худфонтан Гаврил Сироткин уонна Анатолий Шавлев кэлэн үлэлээбиттэрэ. Эдэр худуоһуньук Михаил Петухов В. И. Ленин саҕа нуруотугар анаан ыһыт телеграмманы улаатыннарар онорбута. Кини оператор Николай Маркович Сантаев «Утро алмазного края» дьин уус-уран киинэни уо.д.а. устуулары бэлэхтээбитэ.

Хатырык, Модут, Түбэ оскуолаларын оҕолоро, куруһуок чилиэннэрэ: Оконешников Коля, Ядрихинская Толя, Дьяконова Валера, Попова Дуна, Охлопкова Люба, Прокопьева Марта, Феня, Пестерева Шура, Попова Света, Куличкина Аляша, Дьяконова Павел уо.д.а. музей үлэтигэр элбэхтик көмөлөспүттэрэ.

Худуоһуньук Ефим Михайлович Шапошников күтүөтүнэн Илья Прокопьевтыын музей экспонаттара туруохтаах тэриллэрин босхо онорбуттара. Никита Федорович Варламов, Петр Ильич Ильин «Холбос» тутуутун үлэһиттэрэ, матырыяалынан күүс-көмө буолбуттара.

Куруһуок оҕолоро экспонат бөһөнү хомуйбуттара: көмүс, тус оноһуктар, мастан сахалы иһит-хомуос, таһас-сап. Олохтоох булчуттар эһэни, бөрөнү, араас көтөрдөрү өлөрөн биэрэллэригэр, таксидермист Е. Софронов элбэх ахсааннаах чуучулаһы онорбута. Ити курдук ким харчынан, ким экспонаттан, ким ахтытынан, ким араас сыаналаах суруктаах матыры-

аалынан күүс-көмө буолбуттара. Мария Алексеевна оҕолору таах үлэлэһпэт этэ, махталын бэлиэтин куоракка киллэрэн араас музейдарга, театрдарга, маһаһынарга сырытыннарар үөрдэрэ, астыннарара.

1966 с. ийэтин ыйытынан-кэрдиитинэн бу музей олбуорун иһигэр кыстыктарын балаһанын үүт-үкчү онотторбута. Хатырыкка М. К. Аммосов пааматынһыга Намтан аҕалылан туруоруллубута, кэлин музей тиэргэнигэр көһөрүллүбүтэ.

Музей дьэитэ библиотекаҕа сыһыарылла тутуллан, 1971 с. бэс ыйыгар үөрүүлээх быһыга-майгыга үлэбэ киллэриллибитэ (120 кв. м). Директорынан общественнойн төрүккэ Мария Алексеевна аһаммыта.

1978 с. Мария салайар библиокатыгар саҕа дьэи бариллибитэ. Ити курдук музей бэйэтэ туспа дьэилэммитэ, кэргэбитэ (180 кв.м).

1997 сыл ахсыннытыгар М. К. Аммосов төрөөбүтэ 100 сылын көрсө музей тиэргэнигэр шлакоблоктан оноһуллубут 5 таһымнаах музей саҕа таас дьэитин арыһы тэрээһинэ үөрүүлээх быһыга ытыллыбыта. Мария Алексеевна кыһыл лентаны улаханньк үөрэн туран бысыпта. М. К. Аммосов аатын сүгэр музей биэс төгүл улааһыта (857 кв. м).

Мария Алексеевна сүрэтин баһатынан улуу таайын М. К. Аммосовы үйэтигэргэ уурбут сыраһаах үлэтэ, үгүс түбүгэ, эрэйэ үчүгэй түмүктэнэн, сырдык ырата олоххо кириэн, таайын иннигэр ытык иһин төлөөн санаата көнһүрүбүтэ, үөрүүтэ өрөгөйдөөбүтэ.

1998 сыл атырдаах ыйын 17 күнүгэр М. А. Охлопкова өлбүтэ. Кини саҕалаабыт үтүөкэннээх үлэтэ эдэр көлүөнэнэн салдаммыта. Кини аата библиотекаҕа ингэриллибитэ, музейга анал муннук баар буолбута. Билигин Мария Алексеевна төрүттээбит музей М. К. Аммосов аатынан Саха республикатын государственнаағы музейа дьин үрдүк ааттанан аныгы кэм ирдэбилгэр сөп түбэһэрдик сайда турар.

А. КИРИЛЛИН,
М. К. Аммосов аат. музей
салайааччыта

Понедельник, 21 ноября

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 14.00, 15.00, 03.00 Новости
09.10, 04.10 Контрольная закупка 12+

09.50 Жить здорово! 12+
10.55, 03.15 Модный приговор 12+
12.15 Про любовь 16+

23.35 Вечерний Ургант 16+
00.30 Семь морей Ильи Лагутенко 12+
01.35 Х/ф «Танцуй отсюда!» 16+

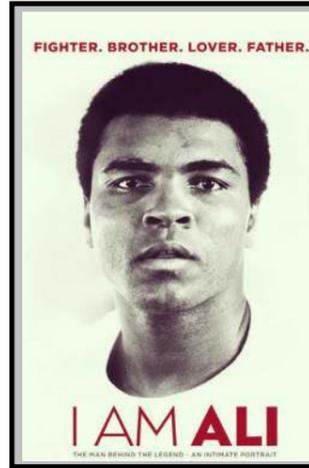
21 ноября, понедельник

06:30 В кадре-республика (Чароит ТВ) 6+
07:00 Сага күн-Новый день 6+
10:00 Саха сирэ 12+
10:15 Дойдум дьоно (Бэрдигэс ТВ) 6+

18:00 Саха сирэ 12+
18:15 Прогресс 6+
18:45 Күнчээн 0+
19:00 Якутия 12+

СВФУ?+
18:30 Новости парламента 12+
18:45 Күнчээн 0+
19:00 Якутия 12+

10:30 Советуем 6+
10:45 Истинг илдьит 6+
11:30 Хранители времени 6+

ВОСКРЕСЕНЬЕ, 27 НОЯБРЯ

01.15 «Я - АЛИ»
I Am Ali
Документальный фильм. США, Великобритания, 2014 г.

РОССИЯ 1

Понедельник, 21 ноября
05.00, 09.15 Утро России
09.00, 11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести

Вести. Местное время
11.55, 01.05 Т/с «Сваты» 12+
14.55 Т/с «Тайны следствия» 12+

07.05 Диалоги о животных 12+
08.00, 11.20 Вести. Местное время
08.20 Россия. Местное время 12+

Понедельник, 21 ноября

12.30 Д/с «Безграничные возможности» 12+
13.00, 13.25, 14.55, 18.00, 20.50 Новости
13.05 Зарядка ГТО 0+

20.50 Волейбол. Чемпионат России. Мужчины. «Локомотив» (Новосибирск) - «Белогорье» (Белгород).

12.30 Д/с «Безграничные возможности» 12+
13.00, 13.25, 15.30, 20.15, 21.25 Новости
13.05 Зарядка ГТО 0+

18.00 Фигурное катание. Гран-при Японии. Женщины. Произвольная программа.
18.45 «Тренеры. Live». Специальный репортаж 12+

БЫРААБЫН КҮӨМЧҮЛЭНЭР ТҮГЭНИГЭР

1. Үлэни биэрээччи эн быраапкын кэһэр, сокуоннайа суох ууратар, уопуска биэрбэт, үлэ уонна сынһыалаан режимин кэһэр, хамнаһы төлөөбөт буоллаһына, Саха республикатын Үлэүэ госуодарственнай инспекциятын «Суһал линиятыгар» **8(4112)42-22-18, биитэр 89142742266 тел.** эрийэбин.

2. Эһиэхэ хаачыстыбата суох табаары атыылыыр, өнгөнү ситэтэ суох онгорор, туһанааччы быраабын кэһэр түгэнэригэр Саха республикатын Роспотребнадзор управлениетын «Суһал линиятыгар» **8-800-550-21-24 тел.** эрийэбин.

3. Бырааска кыайан кирибэтэххинэ, эйиэхэ медицинскэй көмөнү онорууттан аккаастаннахтарына, ситэ эмтээбэтэхтэринэ, быраас куруубайдык сынһаннастаһына о.д.а. түгэнэригэр Саха республикатын Доруобуйа харыстабылын министерствотын «Суһал линиятыгар» **8(4112) 42-40-22, 42-07-72 тел.** эрийэбин.

4. Оскуолаҕа биитэр оҕо саадыгар араас кыһалҕа харчы хомууар, уопсай үөрэхтээһин тэрилтэлэригэр (оскуолаларга) төрөппүттэртэн үбү сокуоннайа суох хомууар түгэнэригэр Саха республикатын Үөрэҕин министрствотын «Суһал линиятыгар» **8(4112)42-91-57, 26-06-33 тел.** эрийэбин.

5. Пенсиянан хааччылыыга, пенсияны биэриигэ өйдөмөт түгэнэригэр РФ Пенсионнай фондатын

Саха сиринээҕи салаатын «Суһал линиятыгар» **8(4112)45-00-59 тел.** эрийэбин.

6. Эйигин кытта үлэ дуогабарын түһэрсибэтэхтэринэ, хамнаскын кэмбиэринэн төлөөтөхтөрүнэ, сокуоннайа суох уураттахтарына, Саха республикатын Нэһилиэннэ дьарыктаах буолуутун департаменын «Суһал линиятыгар» **8(4112)25-31-32 тел.** эрийэбин.

7. Эн өтүгүр полиция дьайытытын сөбө суоҕунан аахтаһына, дьуһуурунай чааска сайабылыанна ылбатахтарына, сокуону араһааччылааччылар киһилии сынһаннаспатахтарына, боломуочуйаларын аһары туһаннахтарына, Саха республикатын Силиэстийэлиир комитетын «Суһал линиятыгар» **8(4112)40-31-74, Саха республикатын ИДьМ ис куттал суох буолуутун сулууспатын «Суһал линиятыгар» 8(4112) 45-42-73 тел.** эрийэбин.

8. Чиновник сулууспалыыр балаһыанньатынан уонна боломуочуйатынан тус интэриэскэ туһанар, бэйэ кэрдүү, сокуоннайа суох байар-тайар, уопсайынан коррупцияҕа сынһаннаах чаччылары биллэхтинэ, Саха республикатын Силиэстийэлиир комитетыгар **8(4112) 40-31-74, Саха республикатын прокуратуратыгар 8(4112) 36-45-94 тел.** эрийэбин.

9. Оҕоҕо хаһыстык сынһаннаһыга түбэспит буоллахына, Саха

республикатын Дьэиэ кэргэни уонна ыччатты психологическай өйөөһүн киһини «Итэҕэл телефонугар»: **8-800-100-22-83 тел.** эрийэбин.

10. Дьэиэ кэргэнгэ күүһүнэн өттөйүүгэ, күүһүлээһингэ түбэстэххинэ, психолог уонна юрист көмөтө наада буоллаһына, «Күүһүлээһинтэн эмсэҕэлээбит дьахталлар Бүтүн Россиятаҕы итэҕэл телефонугар»: **8-800-7000-600 тел.** эрийэбин.

11. Олорор куоракрак, оройуоннар, биитэр дьэиэ подьёһыгар наркотигы атыылыыр, биитэр наркотритон баарын биллэххинэ, кими эмэ наркотигы атыылааһыҥна, биитэр уорбалыыр буоллахына, наркотигынан эргинэр интернет страничкаҕа түбэстэххинэ, РФ наркотигы эргинини хонтуруоллааһыҥна Федеральная сулууспатын республикатааҕы управлениетын «Суһал линиятыгар» **8(4112)21-12-12, 21-10-40 тел.** эрийэбин.

Буруйу оноруу элбээһинэ, киһи быраабын кэһии үксээһинэ үгүспүт туохха да кыһаммат, сүрүвэр чугас ылыммат түгэнигэр тахсара биллэр. «Суһал линияларга» кэмигэр иһитиннэриилэр кирибэтэхтэринэ, төһөлөөх киһи олоҕо быһыаннаһай, доруобуйата айгырыа суоҕай? Бу барыта Эйигиттэн быһааччы тутулукааһыҥ умуһа!

Бэйэ информ.

ОСТЕРЕГАЙТЕСЬ МОБИЛЬНОГО МОШЕННИЧЕСТВА!

В последние годы стремительное развитие высокотехнологичных устройств (компьютеров, планшетов, смартфонов с возможностью выхода в сеть «Интернет») в определенной степени способствовало появлению и такому же активному распространению новых видов противоправной деятельности, в частности, преступлений, совершаемых с использованием мобильных средств и электронных платежных систем.

По итогам 1 полугодия 2016 года наблюдается негативный рост мошеннических действий, совершаемых с помощью средств мобильной связи и сети «Интернет». Так, за прошедшее время возбуждено 248 уголовных дел данной категории преступлений, при этом раскрыто всего 23 факта, приостановлено по основанию, предусмотренному п. 1 ч. 1 ст. 208 УПК РФ, то есть за неустановлением лица, совершившего преступление - 132 уголовных дела.

Так, значительно участились случаи хищения денежных средств с пластиковых карт владельцев. Пользователи пластиковых карт и прочих продуктов кредитных учреждений получают рассылку на телефон не только в виде смс сообщений, но и в мобильных приложениях «WhatsApp» и его аналогах.

При поступлении на Ваш мобильный телефон разного рода рассылки необходимо быть бдительными и не отвечать на подобные сообщения, ни в коем случае не переходить по каким либо указанным ссылкам.

Необходимо помнить, что SMS-сообщения Сбербанка всегда отправляются с короткого номера «900», сотрудники банков никогда не запрашивают у клиента информацию о реквизитах карты, пин-коде, одноразовых паролях и пр. Ни при каких обстоятельствах не сообщайте свои персональные данные! В SMS-сообщениях, направляемых Сбербанком России по операциям, проведенным с использованием Вашей карты, обязательно указываются последние 4 цифры номера Вашей карты (мошенникам они не известны).

Также, участились случаи хищения денежных средств с банковских карт с использованием услуги «Мо-

бильный банк». При получении банковской карты предлагается данная услуга, с точки зрения пользователя - это удобно, всегда можно отследить и проконтролировать расход своих денежных средств посредством СМС-оповещения на свой сотовый телефон. Однако необходимо помнить, что при подключении данной услуги вы указываете конкретный номер телефона оператора сотовой связи, на который в дальнейшем вам будут приходить отчеты по всем операциям с вашей картой. Злоумышленник, имея на руках ваш мобильный телефон или сим-карту, на номер которой подключена услуга «Мобильный банк», может легко воспользоваться данными, указанными в СМС-оповещениях, и похитить денежные средства, имеющиеся на вашей карте.

Соблюдайте элементарные меры предосторожности, чтобы уберечь себя от случаев хищения денежных средств. Так, в случае утраты сотового телефона или сим-карты, а также в случаях, когда вы решили сменить номер телефона, необходимо уведомить об этом банк, и путем подачи письменного заявления отключить услугу «Мобильный банк». Знайте, что оператор сотовой связи передаст номер сим-карты другому абоненту, в случае, если вы определили время его не пользуетесь, а банк, не будучи уведомлен об этом, продолжит направлять СМС-оповещения с данными по операциям с вашей картой, на номер телефона, который вам уже не принадлежит.

В республике зарегистрировано уже несколько десятков случаев хищения денежных средств с банковских карт. Хищения происходят через заражение смартфонов вредоносными программами, на которых подключена услуга «мобильный банк». Происходит это следующим образом: вирусная программа попадает в смартфон через спам-рассылку СМС-сообщений. Переходя по ней, ничего не подозревающий владелец смартфона устанавливает у себя вредоносную вирусную программу. Она блокирует информацию об отправляемых и получаемых СМС-сообщениях и получает сама отправлять СМС-сообщения на определенный номер, осуществляя

тем самым перевод денег с банковской карты. Деньги переводятся на номера телефонов или на банковские счета мошенников.

Владельцам смартфонов рекомендуется избирательно относиться к получаемой в Интернете информации и не открывать неизвестные ссылки во входящих СМС-сообщениях, будь то даже известные приложения, как «Авито», «В контакте», «Одноклассники», «Из рук в руки» и так далее. В противном случае есть огромный риск занести в свой аппарат вирус и лишиться кровно заработанных денег, которые хранятся на банковской карте.

Что делать, если факт хищения денежных средств все же обнаружился? Следует срочно обратиться в кредитную организацию для получения подробной выписки о движении ваших средств (с указанием адресата получения переводов) и заблокировать карту. У сотового оператора нужно получить детализацию соединений по номеру, на который подключена услуга «Мобильный банк», и с этими документами обратиться в полицию.

Необходимо рассказать и еще об одном виде мошенничества: на телефон приходит СМС о якобы блокировке карты с номера, похожего на номер поддержки банка. В СМС указывается телефон, по которому необходимо перезвонить для уточнения обстоятельств. А если телефон не указан, то через пару минут перезванивает мошенник и представляется сотрудником банка. В конечном счете, мошенник убеждает клиента, что для разблокировки карты ему необходимо подойти к банкомату и нажать ряд клавиш, в результате после таких нажатий на мошеннический номер телефона или пластиковую карту уходит «знная» сумма денег. Сейчас вам может показаться, что такое с вами не произойдет никогда, но поверьте - деньги переводят совершенно адекватные, трезвые люди разных возрастов, и это говорит о хорошей психологической подготовке мошенников.

И.А. СЕРГЕЕВ,
и.о. начальника Управления по надзору за уголовно-процессуальной и оперативно-розыскной деятельностью Прокуратуры РС(Я)

ИЙЭБЭ МАХТАЛ

Саха сиригэр бэлиэтэнэр Ийэ күнүгэр анаан алтынньы 22 күнүгэр сынһыалаан киингэ Салбан нэһилиэгин эдэр ийэлэригэр «Эҕэрдэ, ийэлэргэ!» киэһэ ытыгылына. Балдыттыы кэлбит ийэлэри ис сүрэхтэн истинник Салбан нэһилиэгин «Эйгэ» сынһыалаан киин директора Тамара Аргунова эҕэрдэлээтэ.

8 эдэр ийэлэригэр дохсон ытыс тыаһынан көрүстүбүт. Ол курдук, Алена Касьянова-Селена, Арылхан күн күбэй ийэлэрэ, Николай Касьянов кэрэ-нарын аһара, Салбан орто оскуолатын омук тылын учуутала. Анджелика Посельская-Сардаана, Виолетта истин-иһирэх ийэлэрэ, Родион Олесов көмүс далбарайа, «Эрэл» ТХПК арыы онгорор сыаһын маастара Вероника Данилова-Доминика, Давид күндү көмүс ийэлэрэ, Иван Данилов кылбаа кыталык Куота, орто оскуола химия, биология уроктарын учуутала Надежда Кривошапкина-Владик, Регина, Володя амаара ийэлэрэ, Егор Кривошапкин сүрүвэр аһара, оскуола директорун үөрэх чааһыгар солбуйааччы, нуучча тылын учуутала. Анастасия Ощепкова-Алла, Даша элэккэй ийэлэрэ, Артем Ощепков нарын-намчы доҕоро, «Ньургунун» оҕо саадын салайааччыта. Ольга Эверстова-Анджелана, Данил, Леня истин-иһирэх ийэлэрэ, Илья Эверстов килбик кэргэнэ, МАУ салайааччыта, урбааньыт. Мария Семенова-Аман, Арсений амаара ийэлэрэ, Валерий Семенов кэрэ аһара, урбааньыт кытыһылар.

Бастакы түһүмэх «Мин бастакы күннэриим», «Мин копиям», «Интэриэһинэй кадр» хаартыска күрүбэ. Кыттааччы оҕотун хаартыскаларын эбэтэр презентация онорон адалан көрөөччү уонна дьүүллүүр сүбэ иннигэр көрдөрдө, көмүскэтэ.

Иккис түһүмэххэ «Бэйэ онгорбут ооньуура» хас биридди кыттааччы бэйэтин илиитинэн, ханнык баҕарар матырыяалтан оҕотугар ооньууру онорон адал көрдөрдө.

«Дьэиэ кэргэн фирменнэй бүлүүдэтэ» үһүс түһүмэххэ ийэлэр дьэиэ кэргэнинэн сөбүлээн астыыр бүлүүдэлэрин көрдөрдүлэр, ырысабын кэпсэтилэр.

Александр Макарович Жирков - элбэх оҕо эрэллээх эһэтэ, Аар Тойон аҕа, олохтоох дьаһалта землеустроителэ, Анастасия Васильевна Павлова - элбэх оҕо эйэбэс эбэтэ, Салбан биир Далбар хотуна, Анастасия Макаровна Протопопова - элбэх оҕолоох истин ийэ, Самира, Николай сизннэр иһирэх эбэлэрэ, почта начальница киэһэбит - күрэхтэрин дьүүллээтилэр, сыаналаатылар.

Күрэхтэһии түмүгэр «Супер-Мама» үрдүк ааты Ольга Эверстова ылла. Варвара Пахомова - «Фото - Мама», Мария Семенова - «Мама - кулинар», Вероника Данилова - «Мама - креатив» анал ааттары сүктүлэр.

Балдыары билбэккэ, кырдыарга бэриммэккэ чугас дьонугут, оҕолоргут тапталларыгар уйдаран, бар дьонугутун үөрдэ-көтүтэ ньири-бааччы олурун! Үүнэр күнүгүт санаттан сағанан саҕаһахтын, сонунтан сонуну тосхойдун, хас сарсыарда ураты кэрэ буолуохтун, хас киэһэ барыта өйгөр-саһааҕар хаалыахтын дьэиэ кэс тылларынан биэчэрбит түмүктэнэ.

Ф.Д. УШНИЦКАЯ,

үлэ ветерана, РФ Журналистарын союһун чилиэнэ

Кэрэ эйгэтигэр

«КӨМҮС ҮЛҮК» УСТУН

Макарова Надежда Семеновна - учуутал идэлээх, оҕо ырыатын айааччы, Саха республикатын культураны туйгуна, республика ырыа айааччыларын союһун чилиэнэ, «Көмүс үлүк» авторскай ырыа уһууаанын салайааччыта. 2006 сыллаахтан оҕолорго бэйэтэ суруйбут ырыаларын үөрэтэр. Араас суруйааччылар, олохтоох автордар хоһоонноругар ырыа айбыта ыраатта, билигин 300-чэкэ ырыалардаах. Кини ырыатын республика оҕото барыта ылыыр. Ырыаларыгар фонограмма онорторон оҕолорго дискэтин тарбаттар.

Билигин бэйэтэ айбыт ырыаларын тарбаттар сыаналаах оскуолаларынан сылдьан үөрэтэр. Сыл аайы улуустарынан авторскай ырыа күрүбүн ыһар. Оҕолор сөбүлээн кытталлар. Төрөппүттэр көрдөһүүлэринэн каникул кэмигэр Салбан оскуолатыгар 10-ча күн дөһөд, оскуола оҕолорун ырыа үөрэттэ, кэрэ эйгэтигэр уһуйда. Түмүгэр, отчототтуур концерты сана талааннар көрөөччүлэр иннилэригэр толордулар. Эдьийиди балыстыы Камилла, Нарыйаана Калачева, Софи Макарова, Настя Винокурова толорбут ырыаларын көрөөччүлэр дохсон ытыс тыаһынан көрүстүлэр. Кырачаан толорооччулар Арина Дмитриева, Сардаана Посельская сценаттан толлубакка ыллаан көрөөччү биһирэбилин ылылар. Уолаттар Арсений Семенов, Дарий Татаринов да хаалсыбатылар, ырыаларын тылын үөрэтэн, сценическэй көстүүм кэтэн бэркэ табыллан ыллаатылар. Роберт Голиков хос эһэтин Макар Жирков хоһоонугар айылыбыт ырыалары толорон дьон махталын ылла.

Ити курдук ырыа алыбар уйдаран, кылгас каникул олус туһалаахтык ааста, бары да сэргэхсийдибит, астынныбыт - дуоһуйдуубут, сана талааннары арыбыт Надежда Семеновнаҕа махталбыт муңгура суох.

Феврония Дмитриевна УШНИЦКАЯ,
үлэ ветерана, РФ Журналистарын союһун чилиэнэ

«Туймаада» – инникиг эрэл
«Туймаада» хаһыат миигин быһаан турар. Аһаҥас, чизинэй этиилэрим уонна туруорсуларым иһин миэхэ саба түспүттэрэ, онуоха «Туймаада» миигин көмүскэспитэ.

Хаһыаты киһи сажаланыабыттан бүтүөр диэри биэр тыһынан ааҕар. Билинги мунаах кэмгэ хаһыат балаһаларыттан үгүс сөптөөх хоруйу булабын. Ол курдук билинги политика уонна экономика туох да кизгэтиитэ суох кэпсэнэр. Киин куоратпыт, ордук тыабыт сири кыһалбаларын ааҕар, көр, оннооҕор харабын уута тахсар ээ...

«Туймаада» баар кыһалбалары көннөрү эридьэстиир эрэ буолбатах, киһи үөскээбит мөкү быһыһыны-майгыны хайдах туоратар туһунан эмиз суруйар. Итинтэн киһи санаата көтөбүлэр, инникигэ эрэл үөскүүр.

Онон бар дьоммун ыгырабын: саха омукупт инники сайдытыгар сүгкэннээхэй төһүү буолар «Туймаада» хаһыакка бука бары көхтөөхтүк сурутуоҕун.

Максим Николаевич СИБИРЯКОВ, Улэ Кыһыл Знамята, Бочуот знага

уонна партийнай килбиэн иһин орденнар кавалердара, союзнай суолталаах пенсионер, САССР норуотун хаһаайыстыбатын үтөөлөөх үлэһитэ, ССРС уонна Саха АССР спордун маастара.

* * *

Сурутуу сыаната Дьокуускайга уонна киин улуустарга – 1180 солк. 62 харчы, Бүлүү бөлөх уонна хотугу улуустарга – 1421 солк. 04 харчы. Сүүүлөөх сурутууга УС СУРҮН БИРИИС: 1-кы супер-приз – «Синтай» тыраахтар, 2-с супер-приз – 100 тыһ.солк., 3-с супер-приз – 50 тыһ.солк. уу харчынан! Ону сэргэ сыаналаах бириистэр: ж/к телевизор, холодильник, суотабай телефон. Маны сэргэ атын үчүгэй бириистэр эмиэ бар буолуохтара.

Квитанцияны ыппаккыт, сурутааччылар испиһэктэрэ республикатааҕы почтамтан быһа ылылар. Бириини оонньоуту бэрээдэгин туһунан суруппут хаһыаккыт бастакы нүөмэриттэн ааҕар билиэххит. «Туймаада» сурутун, бириистэ сүүйүн!

Управление ЗАГС при Правительстве Республики Саха (Якутия) сообщает о том, что услуги по государственной регистрации актов гражданского состояния, а также выдача повторных свидетельств переведены в электронный вид. Указанные услуги можно получить на сайте gosuslugi.ru

Теперь любой гражданин нашей республики, зарегистрировавшийся на Портале госуслуг14.gosuslugi.ru может подать в органы ЗАГС республики электронную заявку на государственную регистрацию рождения, смерти, заключения брака, расторжения брака, установления отцовства, перемены имени, усыновления (удочерения), выдачу повторных документов, а также возможность самому отслеживать ход исполнения услуги.

При государственной регистрации заключения брака молодоженам следует обра-

тить внимание на следующие моменты:

- можно зарезервировать дату и время государственной регистрации брака за 4 месяца до выбранного дня бракосочетания;

- на Портале будет размещено только свободное для регистрации время, время, занятое другими заявителями, на Портале не отображается;

- выбранное время – это время прибытия в орган ЗАГС в день регистрации брака;

- зарезервированные дата и время государственной регистрации брака не могут быть переданы другой паре;

- зарезервированные дата и время сохраняются только при условии подачи заявления о заключении брака в орган ЗАГС в сроки, указанные в уведомлении;

- заявления о заключении брака принимаются в порядке живой очереди, но на зарезервированные вами дату и время никто кроме вас, в указанный

вами день, подать заявление о заключении брака не может.

По всем остальным видам государственной регистрации актов гражданского состояния граждане могут иметь возможность подать заявку и предварительно записаться на прием в органы ЗАГС на определенный день и определенное время. Кроме того, через Портал госуслуг можно будет также обратиться в отделы ЗАГС с заявкой на выдачу повторных свидетельств, тогда останется лишь подойти в указанный орган ЗАГС за получением готового документа.

Выдача документов по всем видам государственной регистрации актов гражданского состояния производится в самом органе ЗАГС в момент явки гражданина со всеми необходимыми документами и оплаченной госпошлиной.

Отдел Управления ЗАГС при Правительстве РС (Я) по Намскому улусу телефон отдела 41-4-71.

Биер дойдулаахпыт, айылдаттан айдарылаах элбэх ырыа автора Куприян Баянаев сырдык кэриэнигэр аналаах «Дойдук сарсыардата» республикатааҕы ырыа күрээтин БАЛААБЫАННАТА
Тэрийээччилэр: «Үөһэ Бүлүү улууна (оройуона)» МТ дьаһалтата, «Быракаан нэһилиэгэ» МТ дьаһалтата, Куприян Баянаев биергэ төрөөбүттэрэ, аймактара, доҕотторо. Быракааннаабы, Үөдүгэйдээби культура киинэрэ.

Буолар кэмэ: Ахсынны 2-3 күннэрэ, күнүс 11.00 ч.

Буолар сирэ: Үөһэ Бүлүү улуунун Үөдүгэй нэһилиэгэр «Үөдүгэйдээби СК».

Бырайыак автордара: Куприян Баянаев аймактара.

Күрэх сыала-соруга: Үөһэ Бүлүү улуунун, Быракаан нэһилиэгин кизин туттар талааннаах ырыа айааччытын Куприян Баянаев аатын уонна киһи айан хаалларбыт ырыаларын үйэтитиги, эдэр ыччатты ырыа кэрэ айттигэр уһуйуу, сана тахсар талааннары арайыбы, дьонго-сэргэбэ билиһиннэри. Тыыннаах добуһуолу көбүлэти.

Күрэх ирдэбилэ:
• күрэххэ 16-тан үөһэ саастаахтар кытталлар;

• кыттааччы икки ырыаны толоро ирдэнэр: бастакыта — Баянаев репертуарыттан, иккис ырыа — кыттааччы бэйэтэ теманан ылбыт ырыата;

• хаачыстыбалаах фонограмма, тыыннаах добуһуол биһирэнэр;

• бэк-вокал + фонограмма кө-

нүллэммит;
• кыттааччы бэйэтин туһунан документтар, паспорун илдэ кэлэр;

• кыттааччы призовой фондуга 500 солк., бөлөгүнэн кыттааччы 1500 солк. төлүүр;

• кыттааччы сценарий кэстүүмнээх буолара ирдэнэр

• күрэххэ кыттааччылар айаннарын, хонуктарын, аһылыктарын бэйэлэрэ уйуналлар.

Күрэх түмүгүн таһаары:
Күрэх кыттыгылаахтарыгар барыларыгар бэйлээ сурук туттарылар. Күрэх түмүгүнэн кыайылаахха «Кылаан чыпчаал» аат инэриллэр, бириддилен толорооччуларга I-II-III ст. лауреаттар, I-II-III ст. дипломаннар, ана ааттар, тыннаах добуһуол бөлөхтөрүгэр I-II-III ст. лауреаттар ааттара инэриллэр.

Кыайылаахтарга аймактар уонна тэрийээччилэр ааттарыттан 50000 (бизс уон), 30000 (отут) тыһ. солк. харчынан, телевизор, гитара у.д.а. сыаналаах бириистэр туттарылыахтара. Кыттааччылар сайаапкалары сэтгинни 30 күнүгэр диэри «Үөдүгэйдээби СК» **8(411-33) 4-21-89** (факс), эл аадырыс: dj-vervil@mail.ru, **89142792088% 89142812272** — Ирина Николаевна, **89679266606** — Юлия Михайловна биэрэбит.

ЫТКТАБЫЛЛААХ НАМ УЛУУБҮН ОЛОХТООХТОРО!

«Төрүт уу» тэрилтэ «Олонхо» атыг дьизитигэр, үлэ күнүгэр 9.00 чаастан 19.00 чааска диэри, баскыһаннааҕа 10.00 чаастан 18.00 чааска диэри үлэлиир.

Дьизэбэ тиэрдэн биэри диспетчерэ 10.00 чаастан 18.30 чаас-

ка диэри үлэлиир.

Билсэр телефоннар: **8-924-873-73-11, 8-914-300-11-70.** Баскыһаннааҕа дьизэбэ тиэрдии оһоһуллубат.

Аппааныга Л. Левин уул. 3 №-гэр атыыланар (урукку кулууп киинбүдүкэ). Үлэ күнүгэр 9.00 чаастан 18.00 чааска диэри. Баскыһаннааҕа үлэлиэбэт.

«Приглашаем к сотрудничеству всех желающих начать свой высокодоходный бизнес! Компания Йота ищет представителей для продажи симкарт. Если интересно — звоните 89141119990

«Продается благоустроенная 3-хкомн. квартира по адресу: с. Намцы, ул. Чернышевского, 28 с кап. ремонтом — 2500 тыс. руб. Торг.

Тел. 89142865831

Сылгы сэлиин, кутуругун атыгылаабын.

Тел. 89644168900, 25-2-70

«Продаю участок в с. Намцы. Можно на мат. капитал.

Тел. 89246619102

«Срочно продаем участок Көчү 2, сухой, собственность, цена — 250 т.р. Возможен торг.

Тел. 89248708417, 89143012135 (можно ватсап)

«Магазин «Диана» (здание универмага) приглашает на большое поступление унгов фабрики «Сардана» и «Сахабулт». Также принимаем заявки.

«Грузовые перевозки. Тел. 89644258617, 89841160270

ГКУ «Центр занятости населения Намского улуса» приглашает незанятых граждан:

- На постоянную работу: ООО УК «Колмар» г. Нерюнгри: начальник отдела связи, машинист насосных установок, слесарь по ремонту топливной аппаратуры, аппаратчик углеобогащения, кондуктор грузовых поездов, водитель погрузчика, аппаратчик установок обогащения и брикетирования; ЗАО «Якутскэнерго» в Мирнинском районе: инженер связи, инженер-электрик, инженер по релейной защите; ООО «Энерго-район Чульман» поселок Чульман: электромонтер по ремонту воздушных линий электропередач 3 разряда; электромонтер по ремонту и обслуживанию электрооборудования 3 разряда; электромонтер по эксплуатации распределительных сетей 3 разряда.

- Молодых специалистов от 20 до 30 лет или специалистов со стажем до 3 лет: ООО УК «Колмар»: машинист насосных установок, аппаратчик углеобогащения, аппаратчик установок обогащения и брикетирования; АО «Алданзолото»: горный инженер; ООО «Таттаавтор»: водитель кат.С, маркшейдер, слесарь-ремонтник, сварщик, токарь, механик, машинист бульдозера, машинист экскаватора; ООО «ДДК»: оградчик алмазов в бриллианты; СХПК «Чурапча»: инспектор по охране труда и технике безопасности, технолог; АО «Аэропорт Якутск»: техник аэродромной службы, агент по организации обслуживания пассажиров, инспектор службы безопасности; ООО ГК «Уйгу-Быйан»: инженер-дорожник, дорожный мастер; ООО «Уйгу»: инженер-строитель, инженер дорожного хозяйства; ООО «Айан-Транс»: механик, водитель кат. Д; ООО «Энергия»: слесарь по ремонту автомобилей; СПК Таатта»: бухгалтер; ОАО СА «Золото Ыныкчана»: горный инженер открытых горных работ, горный электромеханик открытых горных работ, горный энергетик открытых горных работ.

- Зарплата от 25 до 80 т.р., оплачивается проезд, провоз багажа, наем жилья, суточные расходы. За справками обращаться: 41-2-04, 41-1-48 (с. Намцы, ул. Ойунского 5/1) - Центр занятости Намского улуса.

«КҮНДҮ НАМ УЛУУБҮН ОЛОХТООХТОРО!»

«СВЕТЛАНА» атыг-эргин дьизэ сыаналаах таҕастары, маллары ХОУМ КРЕДИТ БАНК нөкүө уһун болдоххо бырыһыана суох иэс биэрэр (ирдэнэр докумун — паспорт). Магазин «СВЕТЛАНА» предлагает товары в рассрочку без переплаты через ХОУМ КРЕДИТ БАНК (документы — паспорт).

У нас в продаже всегда есть: мужская, женская, детская одежда и обувь, детские товары-игрушки, кровати, текстиль — матрасы, шторы, постельное белье, полотенца, покрывала, одеяла, подушки, наматрасники, хозтовары — посуда, бытовая химия, канцтовары, сумки, бижутерия, косметика и мн. др. Мы ждем ВАС по адресу: с. Намцы, ул. Ст. Платонова, 3 (напротив Намской начальной школы).

МАХТАЛ

Күндү аҕабыт, эһэбит Охлопков Федор Павлович бүтэһик суолугар атаарар күннэрибитигэр биһиги аһыбытын тэнгэ үллэстибит, күүс-көмө буолбут бар дьоммутугар, чуолаан, Барамыгина В.П., Барамыгин А.В., Мальцев Р.Р., Мальцева Е.П., Охлопков П.П., Петухова М.П., Петухов И.С., Лебедева В.И., Герасимов В.В. Бары көмөлөспүт дьонго барҕа махтал-бытын тиэрдэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ

Тапталлаах бырааппыт, убайбыт, Уус Алдан улуунун Бэрт Ууһун нэһилиэгин Сыйраах бөлүгүлүгүттэн төрүттээх Нам олохтооҕо ПЕТРОВ Гаврил Иванович ыарахан ыарыттан орто дойдуттан барбытынан кийиппитигэр Лена Ивановнага, кыһыгар Женьяга, уолаттарыгар Максимга, Мишага, сиэнэригэр Артурга, Виолеттага, аймактарыгар, добогторугар дириг кутурбаммытын биллэрэбит. Убайдара, эдьидиэрэ, балтылара, куораттан, Уус Алдантан, бырааттара Намтан	Биергэ үөрэнэр табаарыспыгар Нелунова Янага, эдьидиигэр, ийэтигэр тапталлаах аҕалара, кэргэнэ НЕЛУНОВ Константин Гаврич ыалдьан өлбүтүнэн дириг кутурбаммытын биллэрэбит. 5-с кылаас үөрэнээччилэрэ, кылаас салайааччыта Нина Никитична
Үлээннээхпэр Нелунова Дарья Константиновнага, коллегабар Анна Гавевна Лукинага тапталлаах уола, убайа НЕЛУНОВ Константин Гаврич уһун, ыарахан ыарыттан олохтон барбытыгар дириг кутурбаммын тиэрдэбин. Е.И. Коркина	Күндү коллегабытыгар Матрена Федоровнага уонна кэргэнигэр Михаил Мирвич Дмитриевичка, кыстарыгар Таянага, аймактарыгар тапталлаах аҕалара, эһэтэ ОХЛОПКОВ Федор Павлович соһучу күн сириттэн барбытынан дириг кутурбаммытын тиэрдэбит, аһыгытын тэнгэ үллэстэбит. Нам улуунун культурытын үлэһиттэрин идэлээх союһун комитетта уонна А.Ф. Шестаков аат. СК үлэһиттэрэ
Үлээннээхпэр Нелунова Дарья Константиновнага, коллегабар Анна Гавевна Лукинага тапталлаах уола, убайа НЕЛУНОВ Константин Гаврич уһун, ыарахан ыарыттан олохтон барбытыгар дириг кутурбаммын тиэрдэбин. Е.И. Коркина	Выражаем глубокое соболезнование нашей уважаемой подруге, бывшей коллеге по работе Барамыгиной Варваре Павловне, Афанасию Васильевичу, родным и близким по поводу кончины родного брата ОХЛОПКОВА Федора Павловича Скорбим с вами. Оконешниковы Н.М., В.Г., Г.Г. и Афанасьева Т.П.
Биергэ үөрэммит табаарыспыт, оҕо сааппыт доҕоро НЕЛУНОВ Константин Гаврич ыалдьан олохтон туораабытынан биергэ төрөөбүттэригэр, кэргэнигэр, оҕолоругар, ийэтигэр, аҕатыгар, аймактарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Хатын Арыс орто оскуолатын 1987 с. выпускниктара	Күндү ыалларбытыгар Анатолий Афанасьевичка уонна Людмила Николаевнага күндү ийэлэрэ, Герой-ийэ, элбэх оҕо, сиэн, хос сиэннэр, хос-хос сиэннэр тапталлаах ийэлэрэ, эбэлэрэ ЕГОРОВА Мария Дмитриевна бу күн сириттэн барбытынан дириг кутурбаммытын тиэрдэбит. Ыалларгыт, Парковой уонна Березовой уулуссалар олохтоохторо
Намнааҕы педагогическай коллеждэ коллектива коллеждэ үлэһитэ, Бэтүгн нэһилиэгин олохтооҕо НЕЛУНОВ Константин Гаврич ыарахан ыарыттан күн сириттэн барбытынан кэргэнигэр, оҕолоругар, бары чугас дьонугар дириг кутурбаммын биллэрэр. ЛККН Виктор Гаврилович соһумардык күн сириттэн барбытынан аҕатыгар, убайыгар, балтыгар, бары аймактарыгар, билэр дьонугар дириг кутурбаммын тиэрдэбит. ХАСОШ 1975 с. выпуск	Биергэ үөрэммит табаарыспыт, добогубут, Граф Биерэгин олохтооҕо Лукин Гаврил Банифатьевич тапталлаах оҕото ЛККН Виктор Гаврилович соһумардык күн сириттэн барбытынан аҕатыгар, убайыгар, балтыгар, бары аймактарыгар, билэр дьонугар дириг кутурбаммын тиэрдэбит. ХАСОШ 1975 с. выпуск

Кылаабынай редактор В.Г. Касьянов
ОТДЕЛЛАР:
редакторы солбуйааччы — **41496**, хаһыаты тангы — **41332**, бухгалтерия — **41141**, факс — **41141, 41496**.

Тэрийэн таһаарааччылар: СР Правительствота, «Нам улуунун «Энсиэли» хаһыат редакцията» автономнай учреждение. Сибээс, информационной технологиялар уонна маассабай коммуникациялар эйгэлэригэр кэтээн көрүүгэ Федеральная сулуусу СР управлениетыгар 2012 с. олунньу 7 күнүгэр регистрацияламмыт нүөмэрэ — **ШН №ТУ14-0216**.
Сурукка ааккытын-суолугутун, үлэһитин, дьизит аадырыһын чопчу ыйын. Редакцияга киирибит суруктар төнөрүллүбөттөр. **Автор этэрэ хаһыат санаатынын мэлдьи биер буолбат.**
«ЭНСИЭЛИ» - Нам улуунун хаһыата.
678380, Саха Республиката, Нам улууна, Нам сэл., Заложной уул. 4.
E-mail: Namtsy41141@mail.ru

«Энсиэли» хаһыат РИС талылына, тангылына уонна бэчээтигэр сыһаар бэчээттэнэ. **Аадырыһа:** Нам сэл. Заложная уул. N4 Формата А3. Кээмэйэ 2,0 бэчээт. лис **Көңүл сыананан атыыланар Индекс — Р0005.** Тираһа — 1283 Бэчээкэ илии баттаньытын графига — 12:00 ч. 17.11.2016 с. Бэчээкэ илии баттанна — 11:20 ч. 17.11.2016 с.